

100

'પ્રગતિ' પત્રનું લો. પુસ્તક

શાહીદોની શહાદત

—: સંપાદકો :—

જશવંત મ. દાણી
દિવાન ટી. રાવલ

લિ. મળ

19.11.69

નં. 13013

રૂ. 1.00

—: પ્રકાશક :—

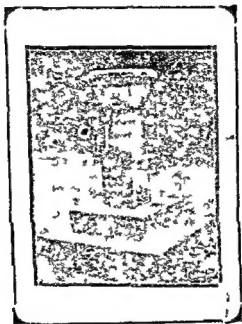
બુધાલાલ લ. શાહ

કાનજીભાઈ લ. પટેલ

નયહિંદ પબ્લીસીટી ડુ. ગ્રા. ગિઝા.

[ઉ. ગુજરાત]

अर्पण पत्रिका

 अन्का यादमें नीन्होंने अपन
 सुनसे हिंदुस्तानके बागोंका सौचा
 —मोलाणा आझाद

प्रकाशक	प्रकाशन वा	मुद्र
एम्पल्लि इयन्नीसीमी दुा	२६-१-१ ५३	धी मु एम्पल्लि सीन्नी
६ मा (३ मु)	प्रथमभारति	१ मा (३ मु)

સંપાદકની નોંધ ...

ભારતની મુક્તિ માટે મહાત્મા ગાંધીજીએ જનતામાં તીરવાણી દાન તમજા જગાડી અને 'કરેગે યા મરેગે' નો મત્ર આપ્યો. ૮ મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૭ ના રોજ મુબાઈમાં કોંગ્રેસની મહામંત્રિતિ િ બેઠક મળી તેમાં બાન્તને સ્વરાજ મળવું જોઈએ અને તે તેમ ન ચાલે તો સત્યાગ્રહના મંડાણ હાથે કરવા, તેવો નિર્ણય લેાયો. પરંતુ કાંઈ પણ પગલું લેવા પડેના રાષ્ટ્રમરોધને મળી આ અંગે વાટાઘાટ કરવી અને તે તેમાં સહજતા ન મળે તો પછી સવિનયની વડત્ત રાકે કરવી એમ નહીં થયું પરંતુ મહામંત્રિતિની બેઠક પૂરી થયે તે પહેલાંજ ૯ મી ઓગસ્ટની રાત્રી મુબાઈ પૃ ગાંધીજી, મન્દાર વહનસલાઈ જવાહરલાલ નહેરુ, આઝાદ વ અગ્રગણ્ય આગેવાનોન પંડી અમલદારા નથો મોકલી દેવામાં આવ્યા આ પગલું લેવામાં બ્રિટીશ સરકાર નું માનવું આવું હતું કે જો આગેવાનો મહાર નહિ હોય તો નહત રાકે થશે નહિ પરંતુ આ માન્યતા ખોટી પડી આગેવાનાની ધરપકડના સમાચાર ગામડે ગામડે અત શહેરે શહેરે ચાલુ ગયે પડેચી ગયા જનતાએ નહતમાળના આદેશાનુમાર 'કરેગે યા મરેગે' સૂત્ર અપનાવી વડત્ત રાકે દગી અને નથો નથો સિંગીય સરકારના તત્ર મામે હડતાળો પાડી, મન્દસો કાઢ્યા અને મળાઓ ભરી આમ જનતાએ પૂર્વજેશમાં સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ રાકે કર્યો સિંગીય સન્દેશ હચમચી ઉડી અને જનતાની હડતાલ કચ્ચવત માત્ર લાગી મારે કપો, પીપ્પ જેમ નો વા, મદુરો અત મશીનગનો ચવાવી, આગેવાનાન જેવમાં પૂર્વ દીવા-વડ કપો, વર્તમાનપત્રોની રત તંત્રતા પર તગાત મારી, છાશવારે વગ્નુમો મહાર પાડ્યા, અમાનદુહ પર મીતમેની ઝડોઓ વન્સ રી-દુકમાં વ તને દમાવી દેવા મધુજ દરી રૂટમાં પણ જનતા ન કચી જનતાને

આઝાદીની મઝીલે પડેલવાની તેમ હતી. 'કરેગે યા મરેગે'—મૂતને અપનાવ્યું હતું એટલે જનતાએ પણ આવનવ્ય સગ્રામ મારી માર્યો.

શરૂઆતમાં અહિંસક રીતે વડત આગેદૂત્ય કરી રહી હતી પણ સિટીશ સરકારે વધુને વધુ કડક પગલાં ભર્યાં તેમ જનતાને થોડો ભાગ મુરમે થકને હિંમતભણી વળ્યો. અને તાન્ના દોરડા કાપ્યા, રેલ્વેના પાટા ઉખેડ્યા, મગમગી તિજો-ગીઓ લૂટી, દફતરો બાળ્યા, અમનદારો પર હુમલા થયા, મરકારી મકાનોને જલાવી દીધા, થાણા અને કચેરીનો કબજો લીધો, અને સરકારી મકાનો પર પ્રાર્થના આરા ત્રિરમી રાષ્ટ્રજને ફરકાવવા જનની દુરમાનીઓ આપવા મુખી તરફ નવા પ્રાજના પૂર આગળ સિટીશ સરકારને નમવું પડ્યું આગેનાનો ને છોડી મૂક્યા. કરીયા મત્રણાઓ નડ થઈ અને છેવટે ૧૫ મી એપ્રિલ ૧૯૪૭ ના દિવસે ભારતમાં અગત્યનો મુરોદ્ધ થયો.

પૂ ગાંધીજીના આદેશાનુમાર ગરુ થયેલો મગ્રામ મળ્યા થયો અને આપણે અત્યંત જાલદના નાગરિક બન્યા આ જવાત 'ય યત્' મા અનેક નામી, અનામી નપૂતોએ પોતાના મહામૂના છડાવવા બલિદાન દીધા. આરા નામી અનામી શરીરગીરોની ગૌ-વગાથા ભારતની બાવિ જનતાને ફીરાગડી રૂપ બને તે શુભ હિંદુથી અમોએ મહાગુજરાતના શરીરદાના મચિત જીવન ચરિત્રો અને શરૂદાતના પ્રમગોની માહિતી મુતલક કેપે પ્રમટ કરવાનો વિચાર ક્યો અને તે અગે માહિતીઓ એકઠી પણ કરી. અને આ રીતે અમાગથી બની રહ્યા અને અને અમોને મગી શરૂ, તેટલી માહિતી 'શરીરદાની શરૂદાત' નામે પુગતકમાં આપવાનો પ્રયામ ક્યો છે. આ વિગતો અને કોટાઓ નોકસ મેગવરામા થલે વખત સાગ્યા તેથી પુતક

ધાર્યા કરતા વધુ જ મોકુ જનતા સમક્ષ રજુ કરી શક્યા છીએ
આ પુસ્તક માટે અમેને જુદા જુદા શહીન્વીરોની માહિતી,
ફોટોઓ, બ્લોકસ અને વિગતો પૂરી પાડવામાં નીચેના
ભાઈઓનો સહકાર અને સૂચનો ન હોત તો કદાચ આ પુસ્તક
પ્રગટ કરી શકત કે કેમ તે એક સંકા મનત. માટે પુસ્તક
પ્રગટ કરવાનો ખર્ચ થય તો નીચેના ભાઈઓને ધન્ય છે.

અડામ કેમની માહિતી માટે સૂચનો અને પ્રેરણા આપના
અબ્બ ભક્ત્યના સુપ્રસિદ્ધ ધારાશાસ્ત્રી શ્રી મોતીલાલ વીણના,
કરાડી-મટવાડની શહાદતની વિગતો મોકલી આપવા અમે
મમાજનાદી કાયદો શ્રી હુસમતરાય દેસાઈ અને શ્રી ભારત
વિદ્યાનંદ-જરાડીના, કિશોર શહીદવીર શિરીપકુમારના જીવન
ચરિત્રનું સંપાદન કરના બદલ તથા બીજા સૂચનો આપના
અમે અમર-માન પ્રકાશ અથમાળાના સંપાદક શ્રી હર્ષદભાઈ
પટેલ (ભક્ત્ય) ના, ડાકોર અને નડિયાદની શહાદતની વિગતો
અને ફોટોઓ આપના મદન ખેડા જીના કોંગ્રેસ મંમિતિ અને
દાસના તાલુકા કોંગ્રેસ મંમિતિના ગ. મત્રીશ્રીઓના, સુરતના
નહીદવીરોની માહિતી પૂરી પાડના બદલ અખિલ ગુજરાત
વિદ્યાર્થી કોંગ્રેસના માજીમત્રીશ્રી પોપટલાલ વ્યામના, અમદાવાદની
શહાદતની માહિતી અને બ્લોકસ આપના અમે માડવીની પોળ
સેનામંદ -અમદાવાદના તથા તેના મંત્રીશ્રી કૃષ્ણવદન જોષિના,
નાડીગામના શહીન્વીર નારણભાઈની માહિતી આપના બદલ
રા કે ટી. શુકનના, મિસનગરના શહીન્વીરમી હકીકત મદન
રા ભારકરભાઈ ઉનાણુકરના, શહીદવીર તુનશીનાસ મોતીની
જીવન માહિતી અને સૂચનાઓ આપના શ્રી નટવરલાલ મોતી
(વાડાસિનોર) ના શહીન્વીર મનુભાઈની વિગતો બદલ શ્રી ગવડ-
ભાઈ મુનદામગાઈ પટેલ (ચકવાસીવાળા) ના તથા શહીદવીરો

શ્રી મોક્ષભાઈ અને ગુણુતતનાની માહિતી પડી પાડવા બંને
 'હિંદી' રમામી (અતરસુયા) ના તથા તેના સચાનકોના
 અને અમિતા કોટાએ મોકલી આપ્યા બંને શ્રી મનદગ્ધલાન
 માની (નડીઆવાળા) ના, 'શહીદોનો મદદગાર' ના કાવ્ય
 બંને શ્રી દેવશંકર મહેતા (નિસરગગના) ના, શહીદોને વંદના
 -મધ્ય મદન શ્રી નસિકકુમાર જી ભેરા (શ્રીધોગ)-વિજાપુર
 વાગાના અમો ઘણાજ વડણી ડીએ

ફેટનાડ શહીદોનીના બ્રાહ્મણો વિનૂત ગીતે નખનામા
 પોતાના દિમતી રખાને જોગ આપી સફાર આપના બંને
 શ્રી માધવનાન બીખાભાઈ મેલી (જિંજી) નો પણ અગ્રે અમો
 આભાર પ્રદર્શન કરીએ તો અગ્રધાન નહિ જ ગણાય

ઉપરાંત અમોને આ કાર્યમાં સૂચનો અને સેવાદાન
 આપ્યા બંને શ્રી અણ્ણકુમાર પોન (મુગાન), શ્રી નયતુમાર
 હીરાનાન વે (અમલાવા), શ્રી હરીભાઈ ખભોગમ (અમલાવા)
 શ્રી નિખુલભાઈ (મટનાડ), શ્રી જોમાભાઈ પોન (મટનાડ) શ્રી
 ચંદુનાન જે રાવન (મુગત) શ્રી ભોગીનાન ન વાહ (જિંજી),
 શ્રી ધનવતભાઈ વીણ (અમલાવા) શ્રી નરેન્દ્રકુમાર મહીડા તથા
 બીજા ભાઈઓ કે જેઓના નામ રસત ચૂંચી લખના નહી
 જના પામ્યા હોય તે તે મનનો અને આજ્ઞા માનીએ ડીએ

ગૃજગાતા મુખસિદ્ધ માણે શ્રી રમણલાલ વસંતલાલ દમાલએ
 પોતાના દિમતી મમપતો જોગ આપીને આ પુસ્તકનો દુગો
 પણ પ્રેરણાત્મક જે જોવ વખી આપ્યા છે તે મદન અમો
 તેઓના આજારી છીએ

મૌરાદ મરકારના રેળવણી ખાતા તરફથી પરિષત્ર ન
 ૭/૧-૪૭/૧૫૦ તા ૬-૭-૫૦ થી આ પુસ્તકનો મૌરાદની
 શિશુ મગ્યાઓ, શાળાઓ તથા જાહેર પુસ્તકાલયો માટે માન્ય

કરતામા આગ્યુ છે, તે ગદ્ય મૌરાદ્ર સગકારનો અને ગ વિદ્યાધિગારી શ્રી વૃજલાન મહેના સા નો પણ અમેા અત્રે આભાર માનીએ છીએ

અમારા આ કાર્યને દાનના આર્થિક મદદના સમયમા જાહેરખગરો આપી સહકાર આપ્યો છે તે ગદ્ય જા X ખ, આપનાર વેપારી મધુએા અને સગ્યાએાનો પણ અમેા આભાર માનીએ છીએ

આ પુસ્તકમા અનેક ત્રુટિએા ગહી જવા સહાય છે. તેા તે અગે માહિતી પૂરી પાડનાર બાઈએાને દોષપાત ન ગણતા મપાદકોનેજ દોષપાત ગણી અને તે તરફ અમાગ ધ્યાન રાગશેા જેથી થીજ આગતિમા તેનો અમન કરી શકીએ

અતમા મામોમની મુક્તિ કાળે શહાદતને વરનાર નામી-અનામી શહીદવીરોને લાખ લાખ વદનાએા અર્પી, અનેક શહીદોના મોઢા બલિદાનોના પગિણામે પ્રાપ્ત થયેની આઝાદી દેકાવી રાખવાની પ્રેરણા જનતામા જાગે એજ મહેન્દા મહ વિગમીએ છીએ

—જયહિં—

‘ગ્વાતગ્વ દિન’—૫૩
 ઊંઝા. (ઉ ગુજરાત)

જશવંત મ. દાણી
 દિવાન ટી. રાવલ
 સ પાદક . .

બે બેલ

ભ ઇશ્રી જગવત દાણીએ તથા દિવાન ટી રાવડે
 ચહીદે ની ચહાદત નામે પુસ્તક રચી આપણા મહત્વના
 રાજપ્રીય પ્રજ્ઞા અને ઇતિહાસ જીવત કથો છે મહાત્મા
 ગાંધી અને નરહાર વલ્લભભાઈ સરખા ભારતીય તેજ
 પૂજની મ્થા તે આપુ ભારતવર્ષ જાણે પન્તુ એ
 તેજપૂજેના ઉંડેલા અસખ્ય તણખાની વિગતો સાચવી
 રાખવી એ બહુ મુશ્કેલ કામ સપાદક બધુઓએ કર્યું
 છે ભાગફોડના કાર્યક્રમ માટે જાણે એ મત હોય છતાં
 દંશને ખાતર પોતાના પ્રાણ સમર્પણ કરનાર યુવકો
 અને યુવતીઓને નિમરવાની ભૂવ તેા શુભગત નજ
 કરે સખ્યાબધ કિથોર ચહીદોને સપાદક બધુઓએ
 ભેગી કરેવી હકીકત સરસ અને ગૌરવનતો ઇતિહાસ
 હોવા ઉપરાંત ઉત્તેજક વાચન પુર પાડે છે અને આજા
 નીના ન જામમા વાણીતા ઉપરાંત ઢેટકે/લા અજાણ્યા
 યુવક યુવતીઓએ પોતાના લોહી રડયા છે તેની
 શુભરાત પૂગતી સરસ માહિતી આ પુસ્તકમા ભેગી
 કરવામા આવી છે નાના મોટા સહુએ વાચવા લાયક
 આ પુસ્તક ઘેર ઘેર વચાચ એમ હુ ઠન્હુ છુ કારણ
 એમા શુભરાતની ગૌરવગાથાનુ એક લોહી લયું
 પ્રકરણ સમાયેલુ છે

‘દેસાસ’ મદનજાપા દેસાસ }
 વડોદરા.
 ૨૭ ૧૧-૫૨

રમાણુલાલ વ. દેસાઈ

—: પ્રેરણાદાયી પત્રો :—

કરાડી-મટવાડના જીવાનેએ ૧૯૪૨ના સ્વાતંત્ર્ય યુદ્ધમાં બહુ સુંદર વીરતા દાખવી હતી એટલે ગુજરાતની ગૌરવ કથા લખાય તેમાં કગડી-મટવાડને સ્થાન મળવું જોઈએ એવું માનવાનું છે

X

X

X

અડામની નદર પણ એ બાઈઓએ એક અજોડ વીરતા બતાવી એવું માનવાનું છે બાઈશ્રી મેઘાજીને ન્યારે મે અડાસ અને કરાડી મટવાડના વીરોની વાતો શ્રી ત્યારે તેઓશ્રી તેમની વીરતાથી ચક્રીત થયા હતા અને તેમણે કગડી-મટવાડ માટે જોડે જઈને એ જગ્યા લેવાનો નિર્ણય કર્યો હતો, પરંતુ ઇશ્વરને તે ન રહ્યું પ્રભુએ તેમને કપાડી લીધા એવે એ કાર્ય અત્યંત રહુ મને મેજ થાય છે કે ગૂજરાતના જે શહીદોએ મૂળે મારે પોતાના પ્રાણના બચીદાન આપ્યા તેને મેજ થઈ કરતું નથી આપણી ભાવી પ્રજા માટે એ વીરોની, વીરતાના લખાણ ઇતિહાસ બદલ થવા જ જોઈએ અને આપણી પ્રજા માટે જીવત રાખવા જોઈએ એ હીરામાં તમે જે પ્રયત્ન આદર્યો છે તેને મારા અતઃકમ્બોનો રંગ છે

૨૧-૧-૫૧

ભ ૧

મોતીલાલ હ. વીણુ.

X

X

X

‘શહીદોની મહાદેવ નામનું પુસ્તક આપ પ્રગટ કરવા ઇચ્છા કરાવે છે બાઈને ધણો આનંદ થશે આપણા સ્વતંત્રતા મેળવવાના નવાજ પંચિત્રમમાં ઘણા બાઈઓએ ભારે ભોગ આપ્યા છે તે માટે રાખવા અને તેમની ભાવનામાંથી પ્રેરણા મેળવવા શહીદોનું ઝમારક હોવું આવશ્યક છે આપનું પુસ્તક જે પણ એક ઉત્તમ સાધન છે આપના આ સત્યાર્થમાં સકળતા હમણે હું

તા ૧૮-૧-૫૧

મુબાઈ

નગેન્દ્રસિંહ મહીડા.

ઉત્તર ગુજરાતના શહીદવીર ઉત્ત્રાણુકર

શહીદવીર ઉત્ત્રાણુકર

કોઈ પણ વ્યક્તિનું જીવનચરિત્ર કખવામાં આવે તે હશે
સંપૂર્ણ હોય છે એમ માની શકાય નથી કારણ અગ્નિ
સંપૂર્ણ એ વ્યક્તિના સંપૂર્ણ જીવન વિશેની માહિતી હોય
એ જાણ નથી કેટલીક બીજી વાતો પણ હોય છે કે જે અગ્નિ

કથાના નાયક મિલ્લત બીચુ કોઈ બાણતું ન પણ હોય. એટલે એવી વાતો ચરિત્ર કથામાં ન આવે એ દેખીતું જ છે.

૧૩મી જુલાઈના રોજ લખાણ બીચુ પણ એક બચ્ચાન છે અને તે એ કે ચરિત્રકથાના નાયકના પ્રભાવમાં તથા જવાથી ફેટકીક વાર તેમાં માત્ર નાયકના ગુણગાન જ નજરે પડે અથવા આખી કથા એકબક્ષીજ બનવાનો પૂરેપૂરો સંભવ હોય છે એટલે ચહીદ મોર્ચિરાવનું ચરિત્ર આલેખતા પહેલાં શક્ય તેટલા તટવ્ય રહેવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે. છતાં કોઈક વ્યંગે લાગણીના પ્રવાહમાં એવાં ગપા જેવું લાગે તો વાચક દામાં કરશે એજ આશા.

કૃત્તિ— ખાનદેશ જાનામાં મજાદિની તળેટીમાં ઉત્તમ નામના ફર પદર ધરના ગામડામાંથી સ્વ. મોર્ચિરાવના પૂર્વજો બહાદુર આવેલા લખાણ એમો વડે પડેલા જરાર મખારામની ઉત્તર મોજ વર્ષની દત્તી ત્યારે તેઓ દાકામાંથી વડોદરા આવેલા. જરારી અબ્બાસ પૂરો દત્તી તેઓએ શિક્ષકની નોકરી નીકારી. તેમને એ પુત્રો—શકરરાવ કૃષ્ણરાવ. બે પુત્રોએ પણ જમનાને આવરમક અને મુજરાનની વાટ ખર્ચી જોડેલા અબ્બાસ કંઈ, કૃષ્ણરાવ કારકૂન થયા અને વલીવટાર કચેરીના મિટણીમ મુખી પડેલા. નોકરી જાદ તેઓ નિસનમરમાંજ નિવૃત્તિ બેઠા. દત્તી સને ૧૯૩૧ ના જુલાઈ માસમાં કંઈક કામ માટે તેઓ મહેસાણે ગયેલા ત્યજ તેમનું હૃદય બધ પડાથી તેઓ દર્દનગ્ય થયા. આ વખતે મોર્ચિરાવની વિંચગ માત્ર ૧૪ વર્ષની હતી. કૃષ્ણરાવને નવ મંતાન—દત્તાત્રય, વામનરાવ, અનસૂયા, માર્ગદાન, મધુસૂદન, મોર્ચિરાવ, કાન્તા, જાગરરાવ અને વસંતરાવ.

બાલ્યકાળ:— પાટણમાં ૧૯૧૭ ની માર્ચની ૧૫ મીએ બાઈથી ગોવિંદરાવનો જન્મ થયો હતો નાનપણમાં તેમનું શરીર સુંદર અને ધારીલું હતું. અને તેથી તેઓ સૌને પ્રિય હતા. તેમનું પ્રાથમિક શિક્ષણ પાટણ અને વિસનગરમાં પુરું થયું. બાલ્યકાળમાં તેમને કાંઈ પૂછતું કે “ગોવિંદ, મોટો થઈ તું શું કરીશ ?” તો તેઓ જવાબ આપતા “હું મહેસાણા પ્રાંતનો મુખ્ય થઈશ” અણસમજમાં ઉચ્ચારાયેલા આ શબ્દો ૧૯૪૩ના જાન્યુઆરી માસની ૧૫ મી તારીખે ખરા હયાં માત્ર વિસનગરેજ નહીં પરંતુ અમદાવાદના સ્વયંસેવકોને પણ એમને એક મુજાને છાત્રે તેવું આખરી વિદાયમાન આપ્યું.

અંગ્રેજ પકેલા ધોરણનો અભ્યાસ તેમણે મુજામાં મોટા બાઈ વામનરાવ ખાસે રહી કર્યો. પરંતુ એ સમયમાંજ માતા-કન્યાનું અવસાન થવાથી તેઓ વિસનગર પરત આવ્યા અને વિસનગરની જી. ડી. હાઈસ્કૂલમાં દાખલ થયા. થોડાંજ વખતમાં તેમણે સર્વ શિક્ષકોનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો. આ સમય દરમિયાન તેમણે શાળામાં હંમેશા પકેલો ખીજો નળર ટકારી રાખેલો. શાળાના અભ્યાસ સિવાયની ધર્તર પ્રવૃત્તિઓમાં પણ તેઓ હંમેશાં મોખરેજ હોય. સ્કાઉટીંગ હોય કે અખાડો, ચિત્રવર્ગમાં કે શાળાના રનેહ સમેલનમાં તેમનું નામ પકેલુંજ બોલાતું. શાળાના અખાડામાં એક વખત કસરત શિક્ષક સાથે અણખનાવ થતા આ કસરત પ્રિય વિદ્યાર્થીએ પોતાનો સ્વનત્ર અખાડો શરૂ કર્યો અને મિત્રમંડળે ત્યાં જવાનું શરૂ કર્યું. હોર્સરૂલની કારકીર્દીનું એ છેલ્લું વર્ષ હતું. છતાંય આ અખાડોનો વાર્ષિકોત્સવ મિત્રોની સહાયથી પૂરતમામથી ઉજવ્યો. પ્રમુખ તરીકે તે વખતના આચાર્ય શ્રી કલ્યાણરાય ન. જ્વેશી હતા. તેમણે ગોવિંદરાવ માટે કારેલા દિગ્ગર આજે પણ કાગમાં

ધુમી રહ્યા છ આ રહ્યા તે ઉદ્ધાર ' માધ રજુ રીતે ફોરિયાર વિદ્યાર્થીઓ શરીરે માયકામના હોય છે અને અનમત સગીર પાગા વિદ્યાર્થીઓ બુદ્ધિમા જડ હેન છે પરંતુ મી ઉત્તમરૂએ એ વગ્નુને માગી હરાવી છે તે શાગાના અભ્યાસમા તો હમેશા પડેનો હોય છે પરંતુ અખાલામા પણ પડેના રહી મીજ વિદ્યાર્થીઓને ઉત્તમ દટાન પડ પાડુ છે " અને આવા કમા મેલા સગીરને લીધે તેમણે એક ગાર, ઉમરમા તેનનાથી મમલા અને અલમત નીગવાગા માયા માથે કુન્તી લકવાની લામ બીડેની અને માત્ર ગા પામ મિનિમાજ તેને 'ની' ચોખગાની હતી કુન્તી મનખમ અને નાી તેમને ખૂમ પ્રિન હતી

આ સમય દરમિયાનજ એમન બિન પી મને પર ક્ષાઓ અન સ્પર્શિગની ત્રણ પગીમાઅ પામ નેની મિદાય નાગી મામ ! પામ ગોખ હને મબુપતિની મર્નિઆ તો નુર મનારતા પનારની મર્નિઆ આ પુન્યા પણ તેમજે મનાવેના

મંદિરની પ્રિતીમીતરી પગીમા આ પડે ન મગ પાસ થયા પરંતુ વળી આર્થિક પરિસ્થિતિ મુજાનાગી હતી એને ' આમજ અભ્યાસમાયે જરૂર મુજાના નથી તો હવે તમાર વાચનુ નથી ' એમ વિચાર ગી નાચવ મધ મી રીવનુ આ બાવાનાવન મુખને મ મગ ધવવાની મેલત ત્ય ર અગી પ તી હતી એન તેમનો એ ખૂમ અને મથનન મ મ દના ન રખાનુ લમનુ વર્તન ગાલદટ્ટિએ ગાડા મુજ ન મગુ દન અન નમના માણુથી તેમન અનુ વર્તન જોઇ આ મગ હિના પરંતુ કહે ૧૦૦૪ મ નેઆ મંદિરની પગીમામા, ૩ ૮ મા મીતે નલ્લ નિ હનિખુ થયા.

૧૯૩૪ ના એપ્રિલની ૧૪ મી તારીખે તેમના મોટાભાઈ મધુસુદને શ્રી માધવરાવ ગોવિંદરાવ આણેરાવની સાથે ભાગીદારીમાં “ન્યુ ઇંગ્લીશ સ્કૂલ” ની સ્થાપના કરી. જૂનમાં ગોવિંદરાવનું મેટ્રિકનું પરિણામ જાહેર થતાં તરતજ એ શાળામાં તેમને શિક્ષક તરીકે જોડાઈ સમાજ મેવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું. ‘૩૫ માં એટલે કે એકજ વર્ષ બાદ મોટાભાઈ મધુસુદન ધ્યુર-સીથી અવસાન પામ્યા. અને શ્રી આણેરાવ સાથે શ્રી ગોવિંદરાવ ભાગીદાર તરીકે જોડાયા.

આ સમયે શાળામાં સંખ્યા ઠીક ઠીક હતી. અને ન્યુ ઇંગ્લીશ સ્કૂલના ‘હિતેચ્છુઓ’ અનેક હતા. એનાં કારણે અનેક હતાં એમાનું મુખ્ય કારણ કોઈની પણ ખુશામત ન કરવી એવો ગોવિંદરાવનો સ્વભાવ ! એવું દુનિયાદારીનું ડહાપણ યુવાન ગોવિંદરાવને ગમે પણ ખરું ? અને આવી પરિસ્થિતિમાંજ શાળા જે ત્રણ ધોરણ સુધીની હતી તેમાં દર વર્ષે એક પછી એક ધોરણ ઉધાડવાની દરજ પડે જતી હતી. અને આર્થિક બીંસમાં શાળાનું માફક ગમતું હતું હતું. આવા સંજોગોમાં B Sc. LL. II થયેના ડબલ એન્ટ્રાએટ શ્રી આણેરાવને મેટ્રિક નેટલું પણ મહેનતાણું શાળામાંથી મળતું ન હોવાથી કંટાળાને, ભાગીદારી ઠી છૂટા થયા. અને શાળાની તમામ જવાબદારીઓ ગોવિંદરાવને માથે આવી પડી છેવટે કેંઈપણ ઉપાયે શાળાને પગમર કરી શકાય અને શિક્ષક-કાર્ય પાછળ નિશ્ચિત થઈ, પોતાનો સમય આપી શકાય એ કેટલી એ “શિક્ષણ પ્રચારક મંડળ” ની એમણે રચના કરી અને શાળા એ મંડળને બેટ તરીકે આપી દીધી પરંતુ મંડળના પ્રમુખ અને મંત્રી તેમજ સભાસદોમાં સાર્ય ત્યાગની બાવના નહોતી જેવી હોવાથી એ મંડળ અવ્યવસ્થી નિવડ્યું અને શાળાનું સંચાલન દરેથી શ્રી

ગોવિંદરાવ ઉપર આવી પડ્યું આ અરસામાં સાળાભાઈ મહેતાવાણી રકમ ખૂબજ અનિશ્ચિત હતી કોઈક મહીનામાં તો માત્ર પાંચજ રૂપિયા લઈને પણ નિભાવવું પડતું કુટુંબની જવાબદારી પણ એમનેજ ધીરે ધીરે થીવી એ ખૂબજ તાસી ગયા. હતા પણ એવા તાસને ગણકારે તો ગોવિંદરાવ શાના ? સાળામાં ગ્રેન્યુએટ હોડમાસ્ટર રાખવા પડે અને તેથી સાળાનો ખર્ચ નથી જતો એટલે પોતેજ ગ્રેન્યુએટ થવાનો વિચાર કર્યો માત્ર તજજ્ઞ મામની તૈયારીથી અજમેર બોર્ડની ઇન્ટરની પરીક્ષામાં સેકન્ડ ક્લસ મેજિસ્ટ્રો અને બી એ ના બે વર્ષ પૂરા કરવા ઇન્દોર ક્રિશ્ચિયન કોલેજમાં દાખલ થયા પોતે ગ્રેન્યુએટ થઈને આવે ત્યાં મુધી સાળાનો વહીવટ હતીની “સર્વ વિદ્યાતથા ઈશ્વરણી મહા” નામની મંદિરાને મોળો. અહીં એક વગ્ન હોતી પ્રાપ્ત થાય છે કે આ વખતે ન્યુ ઇંગ્લીશ સ્કૂલ લેવા માટે બે આર બ્લિઓ તરફથી પ્રવાસ સહ રકમ હતી પરંતુ “મારે સળા વેચવી નથી મોટા બાઈએ સર કરેલી સાળા બાપારી વિચારો ધરાવતી બ્લિઓને મારે સોંપવી નથી.” એવા વિચારોથી પ્રેરાઈ ઇંગ્લીશ સ્કૂલના કોમન છે અને, સર્વ વિદ્યાતથાના વટ જલ નીચે ઉતરવા માટે મુઝી દીવેલ કાગળ તેમને સર્વ વિદ્યાતથા તે વખતના કાર્યકર્તા થી બાપુભાઈ માખી તથા શ્રી પેપટમાઈ ગમેરેમાં ખૂબ થઈ હતી અને તેઓ ઇન્દોર અબ્બાસાઈ ઉપડી ગયા.

x

x

x

આ અરસામાં જ રર નવની રાહ-વાઈ લડત ઉપડી અને એમનું બારનાઈલ હૃદય નાચી ઊઠ્યું ‘અબ્બાસની રૂબલાઓ વહી. વિશ્વનમના કાર્યકર્તાની’ પુરુષમજામાં એક મુરામિન મુર પુષ ઉમેગ્યુ ઇન્દોરથી ને વિમનચર આવી પહોંચ્યા.

રાતની રાતો ખાનગી સભાઓ ચલી અને અનેક કાર્યક્રમો યોજના. સભા સરઘસોથી વાતાવરણ ગરમા ગરમ રહ્યા કરતું. તા. ૧૮-૨-૪૨ ના રોજ બાપણ થવાનું છે એમ જાહેર થઈ ગયું હતું પરંતુ સજાસ્થાન વિસનગરમાં કામચણ રથજો હશે એમ પોરટર દ્વારા લોકોએ જાણ્યું હતું. વિસનગરની પોલીસ આખા ગામમાં દોડધામ મચાવી રહી હતી. સાડાચારના મૂકરર સમયે પારિખપોળ સામેની દુકાનના પાટિયા ઉપર આપણા વીર નાયકે “વદેમાનરમ” ના પોકારથી બાપણની સજા આત કરી “દરેક મનુષ્યને વાણી રવાતંબનો અધિકાર હોવો જોઈએ” એ તેમના બાપણનો મૂખ્ય સૂર હતો બાપણ પુરૂં થતાં તેમને અટક થઈ. ખીજો દિવસે કેસ ચાલ્યો અને રૂ. ૨૫૦ નો દંડ થયો. આમ લગભગ રોજ નિયમિત રીતે યુવાનો સત્યાગ્રહ કરતા અને દંડાતા. છેવટે તા. ૨૫-૨-૪૨ નો દિવસ આવી પહોંચ્યો. સત્યાગ્રહીનું નામ આગળથી જાહેર થતું નહોતું. સત્યાગ્રહી શ્રી સૂર્યકાન્ત જોષીએ બાપણ પુરૂં કર્યું. તેમને અટક થઈ અને તે દોજદાર.....સાથે ચાલવા લાગ્યા. પરંતુ રોજના આવી જતના સત્યાગ્રહોથી પોલીસ અકળાઈ ઉઠી હતી. અને “વિસનગરની ચળચળ કેમ ચાત પડતી નથી? તેમને કામ કરતાં આવડતું નથી” વગેરે ઉપરીઓના કપકા પોલીસને સાંભળવા પડતા અને તેથી આજે તો કંઈક કરી જનાવવુંજ છે એ ધરાઈ પૂર્વક તેમની સાથે પોલીસ ત્યાં આવી હતી મુમુક્ષુમાન પોલીસને કુરાન હાથમાં લેવરાવી અને હિંદુ પોલીસ પાસે ગીતા હાથમાં ઉપડાવી પ્રતિજ્ઞાઓ લેવડાવવામાં આવી હતી કે અમે કંઈક કરી જતાવીશું.

મા સૂર્યકાન્તને અટકમાં લીધા પછી પોલીસને કંઈ કરવાપડતું રહેતું ન હતું છતાં જહાદુર ગાયકવાડી પોલીસે

પોતાનું ઘરોતન, ઝંડાધારી નાની બાળાઓ ઉપર લાડીયાળ કરી પૂરવાર કરતા મ'ડયું. આથી લોકો ઉત્કેષાત મયા, પોલીસો પર પત્થરમારો શરૂ થયો. અને દાંધિલ મચી - યું લોકોમાથી કેટલાકને અગાઉ ॥ સમાચાર મળ્યા હતા કે પોલીસ પાસે બરેલી બંદૂકો છે. અને એમાંના એકે આગળ વધેલા સાંકળચંદ સામે બંદૂક તાકી સાંકળચંદ પટેલ પોલીસોને કહેવા આવ્યા હતા કે “નાની બાળાઓ ઉપર લાડી આળ” કેમ કરો છો ? કરવો હોય તો અમારા માથાં આ રહ્યાં !”

પણ એટલામ તો હવામાં ધડાકો સંભળાયો. એમાંથી છૂટેલી ગોળાએ સામેના ટાવર પર, ગાયકવાડીની કક્કડ ગોળાનું ચિન્હ ક્યું. બીજો ધડાકો સંભળાયો અને “એહ !” ના ચિત્કાર કરતા શ્રી. ઉત્ત્રાણકર નીચે પડકયા. ત્રીજા ધડાકે શ્રી. પરસોત્તમદાસે ખૂમ પાડી અને સ્વયંસેવકો દોડી ગયા. ધવાયેલાંઓને દવાખાને ઉપાડી ગયા. શ્રી. ગોવિંદરાવની સ્થિતિ ઘણી ગંભીર હતી. લોકો વહી રહ્યાં હતાં. બધા ઠરવાના ઉપાયોને યથા મળતુ ન હતું છેવટે ડોક્ટરોએ અમદાવાદ લઈ જવાનું સૂચન કર્યું. આખી રાત્રી વિવિધ સ્થિતિમાં પસાર થઈ ગઈ. શ્રી ગોવિંદરાવના માનુશી અને નાના ભાઈ ત્યાં હાજર હતા. સ્થિતિ મજિર હોવાથી ડેકલેરેશન લેવાનું નહોતું થયું વહીવટદાર શ્રી બાબુભાઈ મ. વાડે તે ક્ષીધું. તેમાં ગોવિંદરાવે સ્પષ્ટ લખાવ્યું છે. કે “ફોન્ટેન.....મારી સામે નિશાની કરી અને પોલીસ.....બંદૂક મારી સ.મે તાકીને ગોળા છોડી ” નીચે તેમણે સ્વહસ્તાક્ષર કર્યા.

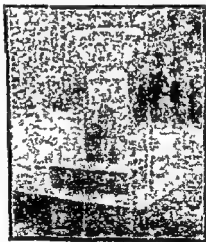
તા. ૨૬ શ્રી એ સવારે તેમને અમદાવાદ વાડીલાલ સારાભાઈ હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવ્યા. રસ્તામાં રક્ત-આર્ચ ચાલુજ હતો. દવાખાનામાં ફોટો (X-Ray) લેવામાં

આગે. જોગીયી સાદળનું હાડકું ચીરાઈ જવા પામ્યું હતું. ઓપરેશન કરવામાં આવ્યું.

તમિયન માટે સૌ ચિનાતૂર હતું. આશા નિરાશા ચાલ્યા કરતી. અને એમનો જીવનતાર વૂટશે નહિ એમ રનેહીઓને લાગતું હતું. નખગા પડતા શરીરને બહારથી લોહી આપવાની ડોક્ટરોને જરૂર જણાઈ. એ સુખદ ભોગ આપવા મિત્રો હરીદાર્થ કરવા લાગ્યા. અને ડોક્ટરે બાઈ સાંકળચંદના લોહીની પસંદગી કરી. અડધો રતલ લોહી એકી સાથે સાંકળચંદે ખુશીથી કાઢી લેવા દીધું. આમ છતાંય એના જેવા વીરનરને પમજેવ ભેટવા આતુર હતા. એટલે સર્ગા રનેહીઓની સારવાર અને ડોક્ટરોના દાગજી પૂર્વકના ઇલાજ નિષ્ફળ નિવડ્યા.

અહિં એક વાત યાદ આવે છે મહાબારતના યુદ્ધમાં બીષ્મપિતામહ શરદાયા પર સુતા હતા. અને ઉત્તરાયણ થવાની રાહ જોતા હતા. આપણા સાઓ પ્રમાણે એમ માનવામાં આવે છે કે દક્ષિણાયણ હોય ત્યારે જો મનુષ્ય પ્રાણ તજે તો તેનો અત્મા સૂર્ય લોક તરફ જતો નથી. અને અટવાયા હરે છે. તે બીષ્મપિતામહ ઉત્તરાયણ થવાની રાહ જોતા હતા. આપણી કથામાં જોગીયાર ૨૫-૧૨-'૪૨' માં થયો. તે વખતે દક્ષિણાયણ ચાલતું હતું ૧૫-૧-'૪૮ ના રોજ ઉત્તરાયણની કર હતી અને એક રીતે કહીએ તો થી. ગોર્ધિચાર પાણી શરદાયા પગ્ગ મુગા હતા કારણ એમનો ધરાયેલા પગને પગ્ગથી અહર, મીત્રો, લટકાવી રાખેલો હતો. દાલવા ચાલવાની મનાઈ હતી. અને આવી પરિસ્થિતિમાં એમને ૨૧ દિવસ પમાર કર્યા તેને સીને તેમની પીઠ પર દાખવા જેવા મોટા, પાણીથી ભરેલા ફાલ્લા થઈ આવ્યા હતા એ વેળા મૃત્યુ દમ્યાવી હારે નેલી હતી.

તા. ૧-૧-૪૩ ના દિવસે સૂર્યે ઉત્તર તરફ ડચાણુ આપ્યું પછી શ્રી. ગોવિંદરાવ ઉત્તરાણુકરે સ્વર્ભપ્રતિ પ્રયણ કર્યું. સરદાર પંચર પડના સ્વર્ભવેડો અને સેવીકાઓના ટોળા એમના દેહના દર્શન માટે આવવા સામ્યાં દેશી રાત્ર્ય અને ખિટીશના બધો વ્યર્થિ હતા નહિ દેશી રાત્ર્યના સહીને ખિટીસ હદમા આતું ભવ્ય વિદાયમાન આપવાનો આ કદાચ પ્રથમ પ્રસન્ન હશે. સત્તરાણીની પર ચિર સાન્નિમાં એમના દેહને મુજગત પ્રાનિક સમિતિ નરદથી. મહેસાણા પ્રાંત પ્રત્યક્ષ હો તરદથી અને બીજી અમનાવાદની મંદ્યાઓ તરદથી પુણ્યો અને મુતરની માળાઓ અપર્ણ થઈ. એના બાલે કુકુમ અર્ચાઓ થઈ અને એની વજીર છાતી પર રાજી દાગનુ આપ્તિ-દન થયું

‘રઘુપતિ રાધર’ની ધૂન સાથે સત્તરાણીની નીકળા. આગળ હતી સ્વર્ભસેવીકાઓ

પાછળ હતા શહીદવીર ઉત્તરાણુકરની ખાંભી જઈઓ અર્પા, અર્ચાઓ કરી અને દર્શન લીધા, આખે રરતે ‘વિક્રન વિક્રન વિક્રન’ની ધૂનનો સાંન રમ વહેતો હતો. ભગભગ બે કલાક પછી મહર્ષિને આરે આપ્યું સત્તરાણીની સાતમ્-તીના દાંડે ઉતારવામા આવી. બધા ગેળાકારમાં ગોદવાવા

સ્વર્ભમેવેડો અને સગા મંદ્યાઓ પ્રિતમ નમર તથા બીજી મોઆપટી મોઆ થઈ મરતમ પમાર થવા મંદ્યુ. કુકુમ પહેને અને જાઈ-ઝાએ પુર્ષા

ખડેનોએ ધીરે સાહે માયું “ તું એકસો જાને ર ” બાઠઓએ માયું “ કેધનો લાડકવાયો ” બગવાન સુર્જનારાયણને પણ આ દશ્ય જોવા જેવું લાગ્યું અને આકાશ વચ્ચે આવી ગિભા વેઠ મત્રોથી અંત્યેષ્ટિ સરકાર થયા. અમિ નારાયણના ખોળામાં એમનો જડ દેહ સોપાયો. વદેખાતરમનુ ગીત મવાયું અને ગાયકવાડી તત્રની કલંક ગાથા ગાતી વડવામિની પ્રત્યંડ જ્વાળાઓએ એ દેહને પોતાની સોડમાં સંતાડી જોત જોતામાં અદશ્ય કરી દીધો.

સાંના મનમાં એકજ વિચાર રમી ગયો, “ ધન્ય હો માતૃભૂમિની વ્યાતગ્ય વેની પર શહીદનુ આવું શુદ્ધ બલીદાન ”

વિમનગરમાં સ્વ ગોવિંદ સ્મરક ફંડ એકઠું થયું છે જેમાં આજમુદી સાગી રકમ ભેગી થઈ છે. સ્વર્ગસ્થના કુટુંબને રૂ. ૧૦૦૦ વળતર આપવા શ્રી. સરકારે હુકમ કર્યાનું સબજાપ છે

વિમનગરના બજારમાં સરતાવાળાઓના ગોળીખારથી ગોવિંદરાવને જેળી વાગવાથી જે જગ્યા ઉપર તેઓ ઢળી પડ્યા તે જગ્યા ઉપર ત્યા ખાબી ચણનામાં આવી છે. હાલ તે ખાબી શહીદી ગોવિંદરાવનો સદેશો આપતી બજારમાં એકની ગટ્ટી અને અડીખમ હોલેલી નજરે પડે છે.

== શહીદવીર ગુણવંતલાલ ==

શહીદવીર ગુણવંત

આગતમૈયાની યુવામીની
જીજીરો તોડવા મથનાર નર
વીર મુખાત્યક્ર મોઝની જન્મ
જયતિ મુખધમા ઢિજવાઈ
તે પ્રમજે પોનીમે ગોગીનાર
કયાં અને એક ખીનતી
કળીમમ યુવાનનું બનિદાન
દેરકું તે યુવાન। નામ
કુચ્ચવત તેનો જન્મ ધુળી
વામા સન ૧૮૮૩ મા
શમળ સુત્રી અને રોજ કયો
હતો માતાપિતાની થિતિ
સાધારણ હતી તેમને મે
બાઈ અને એક બેન છે તેઓ

માતા અને મરણ હતા અબ્યામ મારે મુખાઈ મોઝલામા આ પા
દના પરતુ વિદ્યાદેવીની કૃપા ન ઢિગી દરદે અબ્યાસન
તિલાજલી આપવી પડી હતી તેઓ ખીરે જન્મ મેથ મ
કરવા તૈમાર રહેતા હતા તેઓ મલીગ વિચારવાળા અને લીવેલ
કાર્ય પાર પાવવાની નમ ધરાવનાર હતા આમ તેઓનામા
નામ પ્રમાણે ખરેખર ગુણ હતા

તેઓએ અબ્યામ છોડી કોઈ મપનીમા જમ્પા મેગવી
નામરીમા વિશ્વાસ, વફાતરી અને કાયદાનાથી રોડનો પ્રેમ
મ પાન કયો હતો તેઓએ ગા રહી જ જીવમા રસ લેવા મા થા
દેઈ મદાન પુરપની જન્મ જયનિ હેથ ક અવસરી હોય,

સરથસ હોય કે સબા હોય, પરંતુ તેઓ હાજર રહેવાનું ભાગ્યેજ ચૂકતા તેઓએ પોતાનું નામ “શાતી સેના” માં નોંધાવ્યું. તેઓ સેવાભાવી અને આશાવાદી યુવાન હતા.

૧૯૪૬ ની ૨૩ મી જાન્યુઆરીના રોજ ‘સુભાષ જયંતિ’ ઉજવવાની તડામાર તૈયારીઓ દેશભરમાં ચાલી રહી હતી. શુભવતે પણ મુખાર્ષિમાં ચાલતી તૈયારીઓમાં રમબેર ભાગ લેવા માંડ્યો. ૨૩ મી જાન્યુઆરીને રોજ વહેલા ઉઠી ‘શાતી સેના’ ના સભ્યોને મળ્યા. સભ્યોની સાથે ૧૧-૦ વાગે માધવભાગમાં ગયા. ત્યાં ‘નેતાજી’ ના ફોટાની ઉદ્ઘાટન વિધિ થવાની હતી. તે પ્રસંગે આઝાદ સેનાના કે ધીસેન પણ આવવાના હતા આથી માનવ મેળો માધવભાગ તરફ ઉતર્યો હતો.

લોકોમાં શાતી સ્થાપવા ‘શાતી સેના’ ના સભ્યો ત્યાં આવી પહોંચ્યા હતા. કે. ધીસેન આવી શક્યા ન હતા. ‘નેતાજી’ની છબીની અનાવરણ વિધિ પૂરી થઈ. ‘મેન્ડહર્ટ’ રોડ ઉપર નાના બાળકો ઉપર ગોળામાર અને દીયરગેસ છોડવાની વાત ત્યાં એક શાતી સેનાના સૈનિકે કરી અને તે જગ્યાએ શાતી સેનાના સભ્યોએ પહોંચી જુલુ જોષ્ટએ એમ પણ દરખાસ્ત મૂકી આથી અન્ય સૈનિકોની મધે ગુણવત્ત પણ ઉપડ્યા જતા જતા મન માજ સકલ્પ કર્યો “શાતી સ્થાપ્યા વગર પાછું ફરવું જ નથી”

મેન્ડહર્ટ તરફ વાતાવરણ ફરફોટ અને ગમગીન બન્યું દેખાતું હતું લોકોની ધારાઓ વહેતી હતી ગોળીમારના અવાજ સભળાતા હતા લોકોના ચમકામ દેખાતા હતા. આવું જોઈને અને કમકમાટી ઉપજાવે તેવા વાતાવરણવાળા ન્યાનમાં શુભવત પોતાની ફરજ જાળવવા પોતાના મૈનિ- મિત્રો માથે

હાજર થયા શાનિ સ્થાપવાના પ્રયત્નો થયાં હાડીમાર સહન કર્યો પણ વીર અને ધીર થવાને તો પીછે હસે દરીજ નહોતો. એતો આગેદૂર જ કરતા હતા. એટલામા પોલીસે ગોળીમાર કર્યો એક સૈનિકને ગોળી વાગી અને સૈનિકે ત્યાં જ ત્યાજ નેતાશને પ્રાણ અર્પણ થયાં પણ શુભવંત આથી ડર્યા નહોતો લેયો તો આમળ વધ્યા હેરટે કમળ ટાંકીઝ આમળ શુભવતને ગોળી વાગી, તેમના મિત્ર વનમાગીદાસે તેઓને લેયકી એમ્બ્યુલન્સ હારમા નાખ્યા પરંતુ એણે ધણીજ અરામ વાગેલી હોવાથી તેઓ વધુવાર આ દુનિયામા રહી શક્યા નહિ 'જયદિદ' ના મુત્ર સાથે પોતાની માનુશ્યમિના સુમિત્ર વચ્ચે જીવન દોમી દીધું.

ધન્ય છે તેઓના માતાપિતાને કે જેને આવા વીર પુત્રને જન્મ આપ્યો, અભિનંદન છે. એમને કે જેણે દેશની આઝાદી ખાતર જીવનની પરવા ન કરી તેઓના મૃત્યુથી તેમના માતા પિતાને, સમા સમઘી અને મિત્રમણને જે ખોટ પડી છે, તે સહન કરવા પ્રભુ દરેને મનનવીવના આપે એજ અભ્ય ધર્મા માતાપિતાએ વીર પુત્ર ખેલો મિત્રોએ નિહરે દોગ મુખાઓ અને ભારતગૌરવોએ ખેલોતો પુત્ર મૂમ થયો.

‘દિલો આ જય વો વર્ષા ડાનેસને ખાતો છે એ જય નંદે દિલની જગદા પડયો સળ સાને હળ અને જનજળા કેળી આ જગદા આરો જયો રાખ લેવા જોહમે કે દિલને વધારે ને વધારે મદદ અને જાનરવન જનજલ અને અમા જીવન જર્જન ખર્ચે વાજ્ય —શ્રી. દર્નેશવાસ મુનડી.

== ડોકોરની શહીદગાથા ==

સને ૧૯૪૨ ની નવમી ઑગસ્ટે રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજીએ શાંતિવાદને “ ભારત છોડો ” નો પડકાર દીધો અને તેઓ સામે રક્તહિન ક્રાન્તિમાં કર્તવ્યની પરમ સિદ્ધિ માટે ફેટલાંક ખીસાં અણખીસાં કુમુભો કરમાયાં અને રાષ્ટ્ર પ્રત્યેની ઉમદા ફરજ બજાવી સર્વસ્વની આફ્રુનિ આપી પરત્વેક સીધાવ્યા. એવો યાદગાર દિને ઠાસંગ તાલુકાના ડોકોર ગામમાં તા. ૧૩ મી ઑગસ્ટના રોજ ચાર વીર શહીદો થયા. તે દિને એક પ્રચંડ સરઘસ ગામમાં ફરી આઝાદ ચોકમાં આવી પહોંચ્યું “ ઇન્કિલાબ ” અને “ માગત છોડો ” ના ગગનભેડી નાદ કરતું યંબ્યું ત્યાં તો શાંતિવાદી પોલીસ સેના આવી પહોંચી. સરઘસને વિખેરવા હરામાં ગોળી વહૂટી. ત્યાં તો જન સમૂદાય પુર જોશમાં આવ્યો. અને ગોળી છૂટી સીધી ધોખી કુમારે શંકરભાઈ ઉપર તેઓ ગોળી વામનાની સાથે કુચે કુચા થઈ ગયા, કૌમાર્ય ચાલી ગયું અને મૃતિ રોળાઈ ગઈ. જનતા આ કૂર દત્તાકાંડ ન જોઈ શકી. પણ હિંસકો સામું શું કરી શકે ? ત્યાં તો ઉપરા ઉપરી ગોળીઓની રમઝટ ચાલી, ખીજ પડ્યા મઝૂડાલ. એટલામાં ત્રીજી ગોળી વાગી અંબાલાલ બાઈને તે પણ પડ્યા આમ ડોકોરનાં ત્રણ નવ જુવાન શાંતિવાદી સરકારની પોલીસની ગોળીઓના ભોગ બન્યા, ફેટલાક અર્ધ શહિદ થયા. આમ જાવન ગોળીજાર કરતાં ગોળીઓ ખૂટી પડી અને પોલીસને પોતાના નિવાસ સ્થાને જવું બહુ મુશીબત લાગ્યું. આ આખાવ - બનાવમાં જનતાને અહિંસાનો ઉપદેશ આપતા તાલુકાના જલ્દાર કેમિસ કાર્યકર છોટાભાઈ ટોળામાં આમલેમ ધૂમ્પા કરતા હતા. ત્રણ ખૂન થયા પછીના બનાવથી અને પોતાની પાસેના ખૂટી

પડેલા દારૂ ગેળાથી પોલીસ એસહાય જતી તેમને પોતાની જાત લેખમમા જણાઈ આ વખતે અહિંમક વીર છોટ બાઈ આગળ આવ્યા અને પોલીસને સહી સલામત તેમને નિવાસ સ્થાને પડોચાડી

પરંતુ થોડીક વારમા આ સરકરી દુનોમાથી ત્રણેક દુન પાછા આવ્યા અને છોટાબાઈ ને જાનરમા આ ધવાયે તાને દવાખાને મોકલવાના બદોનરન કરી પછી ઉભા હતા, તેમને મળ્યા અને કહ્યું કે “અમારો એક પોલીસ ગ્રૂપ થયો છે. આ ગલીમા લઈ જવામા આવ્યો છે ખોળવા માટે અમારી સાથે આવો.

નિર્દોષ અને મહાત્માજીના સિધ્ધાતને પચાવનાર આ નિખાલસ છોટાબાઈ એમની માથે મળીમા મયા. મોઝીવાડાની (સહીદ પેળ) એ ગલીમા લઈ જનારા પેલીમેએ પાછા ગયી તેમના પગની પેટીઓમા દડા દીધા, પેટીઓ ચીરાઈ મહ અને પાછાગયી ખીજાઓએ મોળાઓ બેડી, મોઝી પાડગ એ મોળાઓ વાગી ગય અને ધગ્ધી પર દળે પડ્યા.

શહીદ શંકરબાઈનો

જન્મ એક મરીજ મોઝી કુટુંબમા થયો હતો તેમના પિતાનું નામ શંકરજી કે ત્યારે તે શહીદ થયા ત્યારે હતો તેમની ઉંમર ૧૪ વર્ષની હતી પરંતુ આત્મી ક્રમ - અવરયામા આ વીર બાઈ મામ ને ધગ્ધીને વ્યકિતનેનો પગિડો હતો નાનપણથી જ જીવન મ દડુ નિર જમા રોજમા કે જાનરમા

શહીદવીર શંકરબાઈ

નિર્દોષ તોફાન ચરતી તો હોય જ.

આમમાં કોંગ્રેસના કાર્યક્રમ અગર કોઈપણ પ્રસંગે આ વીર મોખરેજ રહેતો. આમ આ મોખરે રહેનાર બાળકનું સરઘસમાં એમજ બન્યું અને પ્રથમ આહુતી તેનીજ અપાર્થ ગઈ અને મોજી વામતાની સાથે એ વીર બાળક ચીર નિંદ્રાએ પોદી ગયો.

શહીદવીર મણીશંકર.

કામમાં મદદ કરતા હતા. ઘણી વખત તેમના સાહસિક કામોથી તેમના પિતા કહેતા 'જાહ, મણીશંકર તું દાજ પાલરીને મુવાનો તથા આવેજ બન્યું પણ તેમજ.

વળા પગલાં કરવામાં શહીદ મણીશંકર પાછી પાંડુ કરતા નહિ.

સને ૧૯૪૨ ના કોમરેટની તા ૧૭ મી ના રોજ જર પુરાન વયે મોજી વાગી તરત જ દવાખાને લઈ જનાં મન્યુ પામ્યા.

શહીદ મણીશંકરનો

જન્મ ૧૯૭૫ ના બાદરવા સુદી ૧ ના રોજ થયો હતો. તેમના પિતાના સંતાનોમાં ચાર બહમાં તેઓ બીજા હતા. શરીર મજબુત અને કઠાવર હતું.

અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

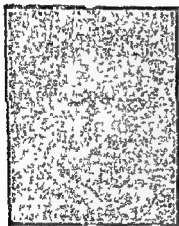
અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

અભ્યાસમાં યુગરાતી છ ચોપડી સુધી કયો હતો. કારણ કે પિતાની આર્થિક સ્થિતિ સારી નહિ હોવાના કારણે તેઓ એ અભ્યાસ છોડ્યો. ઘર

આમ અગ્નિ સંસ્કારનો અગ્નિ હજી પ્રદિપ્ત અવસ્થામાં હતો. તેમાં તરતજ તેમના પિતા પીરજલાલની ધરપકડ કરવામાં આવી અને તેમને પણ જોલમાં બેસાડી દીધા. આમ એક કુટુંબના બન્ને પાત્રકો જુદે જુદે રસ્તે પડ્યા. આમ આ કુટુંબની ટેલી દુરદશા િ ઉઘટે તેઓ દસ માસ પછી છૂટી પાછા આવ્યા. પરંતુ યુવનું હૃદય દર્શન તેમજ તેમનું પછીનું કાર્ય કરવા ન રહ્યા.

શહીદનીર છાટાભાઈ.

શહીદ : છાટાભાઈ મુખીનો જન્મ હાસરાતાલુકામાં દુર્ગાદરા ગામે તા. ૧-૪-૧૯૦૮ માં, પટેલ કુટુંબમાં થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ બેચરભાઈ તુમસીભાઈ પટેલ અને માતાનું નામ શિયા હતું. તેઓ ત્રણ બાળકો હતા. જોડાભાઈ, છાટાભાઈ અને નાના દાવજભાઈ. બાલ્યકાલનો અભ્યાસ કરમસદની નિશાળમાં થયો હતો.

ત્યાર પછી સને ૧૯૨૫ માં દિલ્હી કોંગ્રેસની ડિપ્લોમા મેળવી હતી. પછી તેમના વૈનમાં મંજીપુરા ગામે પોલીસ પટેલની પિતાને અશુભ અવસ્થામાં વખત કાઢી આપ્યો.

ત્યારે સને ૧૯૨૦ માં તાપુજીની દાંડી કુચ આવેલી તે સમયે પોલીસ પટેલ છાટાભાઈ કુચ જોવા ગયેલા. આ દાય જોઈ ઘેર આવી પોલીસ પટેલનું રાજનામું આપી ખાતી ધારણ

કગી સૈનિક તરીકે કાસરા તાલુકા સમિતિમાં જોડાયા મીડાના સત્યાગ્રહમાં તેઓ જેલ પકડાયા અને છટીને આવ્યા બાદ તેજ કાર્ય ચાલુ રાખ્યું. અને તાલુકા સમિતિના મત્રી બન્યા. સત્યાગ્રહ ચાલુજ હતો. સરમુખત્યાર તરીકે તેમને પકડવામાં આવ્યા અને દેઢ વર્ષની જેલ થઇ. આ જેલમાંથી આવ્યા પછી સત્યાગ્રહ સંઘવાઇ લેવામાં આવેલો.

મુખીપણાનું રાજનામું આપીને છૂટા થયા પછીથી તથા બીજી જેલ મુક્તિના સમય દરમિયાન પોતાને થયેલું ખર્ચ પિતાને માથે નાખવું નહિ એવા વિચારથી તેઓએ મિત્રોનું દેવું કહેલું. આ દેવું પોતેજ બગપાઇ કરાવના નિશ્ચયથી તેઓ આફ્રિકા ગયા અને સને ૧૯૩૬ માં અ ક્રિયાથી પછા આવ્યા. પરદેશના તેમના નિવાસ હમિયાન તેમનાં પતિ ગુ તરી ગયાં હતાં. આ રીતે તેમનો અનિમ મેળાપ પણ ન થયો પણ તેમના સ્મરણાર્થે દૂનિદરામાં હરિજનોઃમ.ટે એક કુલો બે.દ.વી અ.ધો. છે.

દવાખાને પણ એક નોંધ્યા વગર દાખલો રહી જવ તેમ નથી. ધરાર્થ ને પીડાતો એક પોલીસ વેલનાથી ચીસો પાડતો હતો. સારવાર માટે ત્યાં કોઈ જ ડાજર ન હતું. છોટાભાઈની સારવાર માટે તેમના સ્વજનો અને મિત્રો ડાજર હતા. તેઓને છોટાભાઈ જણાવે છે કે આની બિચારાની સેવા કરો કે સાચો પણ થઈ શકે જાણી હું તો હવે.....

મારમલ્લ સર્વે મુતેષુ । ની બાવના કેટલી મનોરમ છે ? છેવટે દેહ છોડતાં પહેલાં તેમના હૃદયમાં શબ્દો હતા ■ મહારા પિતાને કહેજો કે હું ડેશની ખાતર મરું છું તેનું મહાને ગૌરવ છે. ” છેવટે આ વીર પુણ્ય તા. ૧૧-૬-૫૦ ના રોજ આ દેહ છોડી પરલોક સીધાવે છે

—શહીદોને અંજલી—

આઝાદીના આ પવિત્ર વક્ત્રમાં ગુજરાતે પણ પાતાનું સૌન્દર્ય આપતું. અસંખ્ય યાતનાઓ અને મહાપ્રયત્ન બહીદોને પણ એ પ્રાણ પ્યારી આઝાદી આપી.

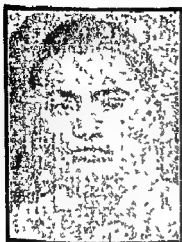
જે નામો અને અનામો શહીદોની સંસ્મરણે આપણા મુક્તિ જીતને ગૌરવવંત અને વિજયી બનાવ્યો એમની યાદ આપણા મનમાં સદા રાહ થાય એ વડન સ્વાભાવિક છે અને ત્યારે એ નર કેસરીઓને મૃદુ અંજલી અર્પવાની સાલસાઓ ન રોજી શકાય એ એથી પણ વધુ સ્વાભાવિક છે

પરંતુ એ કર્મવીરોને અપાતી અંજલી એમને યોગ્ય દોષો નહીં અનેક યાતનાઓ પણ મેળવાએલી મહાપ્રયત્નો આઝાદીનું જલન કરવાની અને એને મજબૂત બનાવવાની પ્રવૃત્તિ એજ એમને અંજલી દોષ થાય.

—શ્રી ચંદુભાઈ જ. રાવસ.

મી એ એલ રામ બી

નડીયાદના શહીદવીર નટુભાઈ

શહીદ નટુભાઈનો જન્મ

નડીયાદ પાસે સહુલ ગામમાં
ઇ. સ. ૧૬૧૯ માં દેણુઆરીની
૧૪ મી તારીખે થયેલો. તેમના
પિતાનું નામ વનમાળીદાસ અને
માતાનું નામ ચંચળબેન તેમના
પિતા અધ્યક્ષ કુટુંબના ગૃહસ્થ
હતા. તેઓ પરચુરણ દુકાન કરી
કુટુંબનું ગુજરાન ચલાવતા. ૨૦
વર્ષની ઉંમરે નટુભાઈ ગામની

શહીદવીર નટુભાઈ

પ્રાથમિક શાળામાં જોડાયા

ગુજરાતી પાંચ ચોપડીઓ સુધી પહેંચ્યા ત્યાં તે દેવચોગે કામ
મને માટે અભ્યાસને તિલાંજલી આપવી પડી. અને પિતાની
દુકાન સંભાળવા લાગ્યા. એમ બે ત્રણ વર્ષ ચાલ્યું. તેઓને
૧ પીળા ત્રણ ભાઈઓ હતા અને બધા એકજ દુકાનમાં એસી
૨ રહી શું કરે? અને શામડામાં એવો મોડો ધંધો પણ શું હોય?
તેથી ઇ. સ. ૧૯૩૩-૩૪ માં ફક્ત ૧૪-૧૫ વર્ષની ઉંમરે
વયમાંજ નટુભાઈને પોતાની માતાની હૃદ ઝોડી નડીયાદમાં
નોકરી કરવા જવું પડ્યું. ત્યાં તેઓ એક માંધાની દુકાને રહ્યા.
એવામાં પૂ. ગાંધીજીની કોંગ્રેસ, બ્રિટીશ સરકાર સામે મેદાને
પડી હતી. અને દેશને પરદેશીઓના કાચમારથી મુક્ત કરવા માટે
રાજાનંદ્ર ચંદ્રામ જેવી રહી હતી દેશના ખુબે ખુબે યુવાનો
જાગૃત થયા હતા. અને માબોમની મુક્તિ કાળે ધોટીધરા સામે
મોરચા માંડી બેઠેલી કોંગ્રેસની દોરવણી:દેશ દેશનું નવું લોહી
મંમલિત થઈ રહ્યું હતું.

નદુબાઈને પણ સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામમાં ઝૂપલાવવાની પ્રયત્ન
 હતા પણ આવી. અને નોકરી દરમ્યાન મળતા ફાજલ સમયે
 મેથેસના કાર્યક્રમોમાં અપૂર્વ ઉત્સાહથી બનતો ભાગ લેતા
 હતા. તેઓનું લગ્ન ઇ. સ. ૧૯૪૦ માં એકવીસ વર્ષની વયે
 થયું હતું. એક બાળુ પતિનો પ્રેમ તથા કુટુંબની મમતા અને
 બીજા બાળુ સ્વદેશ પ્રેમ અને માનુષ્યમિત્ર સ્વતંત્ર કરવાની
 તમના. એ બંને વચ્ચે મજબાલુ બન્નેએ મનમાં વિચારોનું
 ઘુમ્મસ ઘુમ્મસ ખેલાયું. પણ લોકકાન્તિના એ સેવકને પતિ પ્રેમ
 અને કુટુંબ પ્રેમ કરતાં સ્વદેશ સેવા અઢિયાલી લાગી.

ઇ. સ. ૧૯૪૨ ની ચળવળમાં તેમને પૂરજોશમાં ભાગ
 લેવા માંડ્યો. માંધોળના 'કરજે ચા. મરજે' મુત્તને. નજર સામે
 રાખી નદુબાઈએ સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામમાં ઝૂકાવ્યું. '૪૨ ની લોક-
 કાન્તિની કથા એ દિલ કંપાવનારી કથા છે. બ્રિટીશરોએ પ્રાંત
 પણ ભાતનો મારામારનો વિચાર કયો વચર, અમાનુષી અત્યા-
 ચાર સ્વાતંત્ર્ય માટે ઝૂલતી પ્રજા પર ચુલરવા માંડ્યો. લાડી
 ગાળ અને દીઅર-એસ તે કીક પણ ભાળે જાંઘલી પશુઓને
 સિકાર કરતા હોય, તેમ અનેક આસાબખાં નવલોઈયાં પુરક
 પુવતીઓ અને નિર્દોષ બાળોને પણ રાપાસેની મોળાઓથી
 કાર કરવા લાગ્યા.

દેસબરમાં કાન્તિનો બુગાજ ફેલાઈ મથો હતો. દરેક
 સરેરમાં સેજ જોજ માંભોમની મુક્તિ માટે મંમામ ખેલના
 વીરોના મરજનો આંદોલો વધતો જતો હતો અનેક પુરક પુર-
 તીઓ સહાસતને વરી ચૂક્યાં હતાં. નડીયાદમાં પણ કાન્તિની
 મિનગારી પડી હતી અને તેમાંથી અગ્નિ પ્રગ્વળી ઊઘેો હતો.

નડીયાદમાં સરધમ નીકળ માંભોમની મુક્તિ જાંબનાર રહી,

મુતાનો, સ્ત્રીઓ અને નાનાં ગાળકો, સરઘસમાં, ત્રેડામાં. આ-
ગાદીનાં મુત્રો પોકારતું સગ્ધસ નારણદેવના મંદિર આગળથી
પસાર થઈ રહ્યું હતું એ મુત્રો અસ્ત થતા ટિટીરા સપ્રાણ્યના
અમલદારોથી સહન ન થઈ શક્યાં. તરતજ રાષ્ટ્રલોમાંથી
ધડાધડ ગોળીઓ છૂટવા લાગી. અનેકને ધાયક કર્યાં. મુતાનો
હસતે મુખડે એ ગોળીઓ ઝીલતા હતા. અને મોતને બેટવા
પડાપડી કરતા હતા. નરુભાઈ પણ મોખરેજ હત. આવતી
ગોળીઓને ખુશ્કી છાતીએ ઝીલતા હતા. એકાએક ગોળી વાગી
અને મંદિર આગળ પટકાઈ પડ્યા. થોડાજ સમયમાં પ્રાણ
પંખેરૂં છૂટી ગયું. નરુભાઈ ઠોડભરી પત્નિ, બહાલમોયી માતા
અને પ્રેમાળ ત્રણ બાઈઓને ટળવળતાં મૂકી સદાને માટે પર-
લોક પ્રવાણ કરી ગયા. તેમની શ્મશાન યાત્રા નીકળી અંતિમ
સંસ્કાર વિધિ થયો.

તેઓ શહીદ પન્ના છે. આપણે મારે એક અમર સદેશ
મૂકતા ગયા છે. 'શહીદોએ પોતાના લોહીથી સૌથેલા સ્વાતંત્ર્ય
ખાગને, દાદ્યો કુલ્યો જનારી કાયમ ટકાવી રાખશે.'

જણાવતાં દુઃખ થાય છે કે એ શહીદવીરના સ્મારકમાં
નડીયાદમાં કંઈ થયું નથી. ખેર ! જતા તેમને મૂલી શકશે
નહિ. જનતાના હૃદયમાં તેમનું સ્થાન અમર અને અમર રહેશે.
આપણે પણ શહીદ નરુભાઈને નત મસ્તકે વંદન કરીએ છીએ
પ્રભુ ! તેમના કુટુંબને આવી પડેલી આશન સહન કરવા શક્તિ
અર્પે, એજ અભ્યર્થના.

કિશોર શહીદવીર મનુભાઈ

હોઠ હોઠ સેકાથી ગુલામીની
છછરોમા જકડાયેલા દેશને
સ્વતંત્ર કરવામા, આઝાદી અપા
વવામા તથા ગુલામીની ધૂસરી
ફગાવી દેવામા અનેક શહીદવીરોએ
પોતાના જીવના બલિદાન રવાન
અથવા મૃત્યુમા લેખી દીધા છે
તેઓની પવિત્ર અને શુદ્ધ સહા
દનના ફળ રૂપે હાલની આઝાદી-
ના મહાપુરુષ થયા છે

શહીદવીર મનુભાઈ

૧૯૪૨ ની ગાંધીજી એટલે
ભારત સુક્ષિપ્તો છેતો સમામ આર્યો દેશભરમા સમામનો
પવગામ પડોમી ગયો હતો એ સમામને દમાવવા પંદેશી
સાસનશાસીને લાહીમાગ થતા થો, દીવર ગેસ છોડથો, અરે
મોળીઓ વરસાવી પત્ર એ તથા નિષ્વગ નિવડથું, અને ઉશ્ક
છછેડાગેલ નામ જેમ વધુ વિશ્વે, તેમ ભાગલીય પ્રાત્ર માન અ
મમામમા મોળુ મળી લકવા લાગી, જેસમા જવા લાગી અને
સહાનને વરસા લાગી પરદેશી મતાએ એ સમામને દમાવવા
આવાગાર મળવો દના જેના હાટા ચક્રાસી જેવા મામડામા
પણ ઉપા સિવાય રજા નહિ.

૪૨ ની કાન્નિમા જાર વધના મક કિમોર રાષ્ટ્રધ્વજ
જ મરપસને મોખરે આગેમ્ય કરી ગયો હતો અને પ્યાર
રાષ્ટ્રધ્વજનું રક્ષણ કરના કના ને પોતાનો જીવ આપ્યો
એવા વીર કિશોરી વર મમ્મ વામતા તથા દિગીનું હાલ પ્ર કિ

ન અને ! એ કિશોરનું નામ હતું મનુભાઈ પટેલ. તેમના પિતા-
શ્રીનું નામ રાવજીભાઈ હતું. તેમનું કુટુંબ પ્રથમથી દેશસેવાના
રંગથી રંગાયું હતું. તેમના બાપએ ૩૧ ની યજ્ઞવળમાં બામ
ધીરો હતો, અને જેલવાસી બન્યા હતા. તેમના કાકા પણ
વ્યક્તિગત સત્યાગ્રહમાં જોડાયા હતા અને જેલવાસી બોમ્બે
હતી એવા દેશપ્રેમી કુટુંબના ધીર પુત્રે '૪૨ની ક્રાન્તિમાં
મંપલાવ્યું હતું.

મનુભાઈને નાનીવયમાં તરવા તથા ઘોડેસ્વારીનો શોખ
હતો. બાળપણથી નિડરતાનો પાઠ, વિખ્યા હતા. વિદ્યાર્થી
તરીકેની કારકીર્દી પણ ઉત્તમ હતી. આમ બાળપણ વિનાશી
કિશોરવર્યામાં પ્રવેશ્યા હતા.

'૪૨ની ક્રાન્તિનો નાદ સંભળ્યો 'કરો' એવા મેરેજે 'ના
મુક્તિમંત્રે મનુભાઈને અવ્યાસમાંથી તિલાંજલી અપાવી અને
મુક્તિ સપ્તામમાં મૂકાવવા આદેશ કર્યો. ૧૪ મી આગસ્ટની
સવારે ચક્રાસી ગામમાં એક સરખસ નીકળ્યું. તે સરખસને
સત્તાવાળાઓએ વિખેરી નાખ્યું. પણ આટલેથી, સ્વાતંત્ર્યપ્રેમી
પ્રભ હતાસ અને તેમ ન હતું. ફરીથી તેજ દિવસે સાંજે સર-
ખસ નીકળ્યું તેમાં સૌથી મોખરે કિશોર મનુભાઈ રાષ્ટ્રધ્વજ લઈ
ઉભા મસ્તકે આગેકૂચ કરતા હતા. સામેથી પોલીસે સરખસને
વિખેરી જતા હુકમ છોડ્યો. પણ મુક્તિયાત્રાએ નીકળેલા યાત્રી-
ઓ મુક્તિ વિના પછા શાના ફરે ? તેઓ તો આગળ વધતા
હતા. પોલીસે ગોળીબાર કર્યો. રાષ્ટ્રધ્વજ લઈ આગળ જતા
મનુભાઈએ જરા પણ ડરો સિવાય, નિડરતાથી આવતી ગોળીને
વધાની લીધી અને ત્યાજ તેઓએ પ્રાણ દેશના મુક્તિપત્રમાં ન્યો-
છાવર કર્યો. તેમની યાદમાં ચક્રાસી ગામની મુખ્ય ભાગોએ એક
ખોંભી ઉભી કરવામાં આવી છે અને ગામમાં શ. ૪૫૦૦૦૭ નું
“ચહીદ મનુ રમરક” દવાખાનું બંધાયું છે.

શહીદ વીરાંગના પ્રભાવતી

વીરાંગના પ્રભાવતી

નવમી દેશના અને આસાપજા જનિતોનાં અને નાં હોય છે આપણા દેશને કનિષ્ઠામ પણ કંઈક આવેલ છે એમને પણ ન મદદે દયા, આ કમુગમા, થી મન્યપૂર્વિ, થી ભગતસિદ્ધ અને આના અનેક નામો અનામીએને ઉપાડી લીધા છે એમાં કયક થે કાક જામ પ્રભાવતી મનીષાન કંઈકરનાં પણ ગાળી નવમ

તેમના મુદતની સચક્રનિય પ્રામનાં હતા વીમ વગમની વૃમ્બે મેટ્રિની પરીક્ષા જામ કરી મુદતની મર્વજનિક કૌસેજમા પ્રથમ વર્તમા અવધાન કરના હતા વીમ વગમની એ નવમુદત એક દેશાદી અને નેમીની વિવારોની હતી આટલી નાની ઉમરમાં પણ એટલે નીક નીક પ્રવર્તિ મારી દરી આર્થમમા તો એક વીમ વગમના આજના મુદતને સમજે એવી રીતે એમાં નિપુણતા મેજરી હતી મનન ૧૦ કમાક કાળી કંગરી જાલિકા સમાજની હમિશકમા પેલાની તાકાત જતાવી હતી દા જાતી

આજે તો આપણો દેશ

આજાદ છે, અને આપણે જ્યાં એ આજાદીના મોઢક વાનાવર જુમા જીવી રહ્યા છીએ પરંતુ એ મહામોલી આજાદી કાન્દે આપણા દેશે મોંધા અવિહાનો આપ્યા છે, અનેક મકટો વેચ્યા છે, દેશના અનેક નવસોહિયા-ઓએ છતીમાં મોગાઓ ઝીલી છે કપડી જેમો ઉભરાવી છે. અને હમેશાં અને હં તેમ આજા

કોઈપણ યત્ના, પછી એ વક્તૃત્વ કળાની હરિશ્ચંદ્ર કે ચિત્રકા-
મની હરિશ્ચંદ્ર હોય. એના મળનારડા મ્વભાવે અને દેશની
તથા સમાજની મેવા કરવાની ધમસે શાળામાં તેમજ તેના
મહેશ્વરમાં લોકપ્રિય બનાવી હતી.

એવી એક આશારપદ કુમારી 'જર ની કાન્તિથી કેમ દૂર
રહી શકે ? એમાં પણ એણે ઝપલાવ્યું. ઓક્ટોબરની ૨૫ મી
તારીખે સરઘમને મોખરેથી એમની ગીરફતારી કરવામાં આવી.
અને છ માસની જેલની સજા થઈ. જેલે ચારી ન આપી.
આકરી કમોટી બાંધી હતી. દાદાદેડથી પટકાલ પડી. અને
એણે દેશની ખાતર પોતાના કુટુંબીઓની યાદ કરવાનું છોડી
૪ થી ડીએમ્પર પોતાનું અસિદ્ધાન આપ્યું આજે તો એ એક
રમરણુ છે જ. પરંતુ મોઢું અને દેશના નવયુવાનોનું મેળવેલું
આજાનીનું ધન મચવી ગમ્મચ ગોધ પૂરો પાડવું એક અગ્નેડ
અસિદ્ધાન છે

એ પ્રસંગે જેન પ્રભાવતીના પિતાશ્રીને એતેક આશ્વાસનોના
સંદેશાઓ જેલ અને જેલ બહારના એમના મનમીઓ નરકથી
મળ્યા હતા. જેમાં મુખ્યત્વે શ્રી સરલાદેવી સાગબાઈ, શ્રી લગ્ન
ભના જેન શુકલ, શ્રી વસુમતિ શંકર, શ્રી જ્યોતિન્દ્ર દેવે, શ્રી
લીલાવતીબેન દેમાઈ, શ્રી કાનુયાના હતા. પ્રજો ! એમના મન
પિતાને સદનશીલતા બહે, અને વંદન દર્શને તેમની શહાદતે.

અંજલી

અંજલિ કુમળી વયે જેન પ્રભાત ઓચિંત નિગિત
સંજોગોમાં અવમનના મગાચાર સાંભળી ખરેખર દિવને
ગોડા આઘાત લાગ્યે. આ આવી પંડેથી આંતરનો આમને
કરવાની પ્રભુ તેમના કુદગને ધીરજ અને શક્તિ આપે.

—શ્રી પાપર વ્યાસ.

માહિમત્રા, અં. શ્રી. વિ. કામંમ.

શહીદવીર ખચુભાઈ નાયક

શહીદવીર ખચુભાઈ

નાયકનો જન્મ સુરત શહેરમાં અનાવિલ બ્રાહ્મણ જાતીમાં થયો હતો તેઓ સુરતની માધ્યમિક શાળામાં સાતમાં ધોરણમાં અભ્યાસ કરતા આ શાળાના વિદ્યાર્થી મધ્યમાં મત્રી તરીકે તેઓ કામ કરતા હતા વિદ્યાર્થી-સઘમાં ઉપક્રમે યોજવામાં આવતી વિવિધ વિદ્યાર્થી પ્રવૃત્તિઓમાં તેઓ હમેશા મોખરે રહેતા શાળામાં પણ તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓમાં તેમની ગણના હતી હતી અને સિક્કોના પ્રિય પાત્ર ગણાતા

શહીદવીર ખચુભાઈ

રહેતા શાળામાં પણ તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓમાં તેમની ગણના હતી હતી અને સિક્કોના પ્રિય પાત્ર ગણાતા

૯ મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૭ નો દિવસ હિંદના ઇતિહાસના મુવર્થ અક્ષરે લખાશે. તેજ દિવસે મહાત્માજીની કામેસે અંગ્રેજોને હિંદમાંથી હાજી કાદના મારે 'અંગ્રેજોને હિન્દ છોડો' નો હરાવ પમાર કર્યો અને મત્તાગ્રસ્તી અગમજના બીજ રેપાયો આ બીજને જડશુભથી ઉખાડી નાખવા અંગ્રેજો તાત્પર જન્યા અને મદદમાજી તેમજ અન્ય આગેવાન નેતાઓની ધરપકડ કરી જેનમાં પુરી દીવા અંગ્રેજોના આ પલણીથી જનના જલુ હિરોરણ અને રવાન્ય મમ્મમ ખમલ્લો જોસધી દાટી નીકળ્યો અનેક યુવક યુસ્તીઓ પણ આ સમાગમમાં સામેલ થયા. ખચુભાઈએ પણ અભ્યાસને તિલાંજલી

આપી શાળાને છેલ્લી સલામ કરી અને માલોમની મુક્તિ કાળે સ્વાતંત્ર્ય યુદ્ધમાં કંપલાવ્યું. તેમના દિવમાં તો કાંઈ કરી છુટવાની તમન્ના હતી. તેઓ કોઈ તકનીજ રાહ જોઈ રહ્યા હતા. આ તક તેમને અનાયાસે પ્રાપ્ત થઈ ગઈ.

તા. ૧૭ મી ડીસેમ્બરના દિવસે વિદ્યાર્થીઓની એક જંગી સભા અંગ્રેજોની નીતિનો વિરોધ કરવા એક મેદાનમાં એકઠી થઈ. બચુભાઈ આ સભાના વક્તા હતા. આવા કપરા સંયોગોમાં વિદ્યાર્થીઓએ પોતાની હડતાલને સફળ બનાવવા કેવા પગલાં ભરવા જોઈએ એ વિશે તેઓએ એક જુરસાદાર ભાષણ આપ્યું. અંગ્રેજોની નીતિ વિરુદ્ધ ભાષણ આપવા બદલ બચુભાઈની ધરપકડ કરવામાં આવી. અને તેમના ઉપર કોર્ટમાં કામ ચલાવવામાં આવ્યું. છ માસની સજા થઈ અને તેમને જેલના સંજોગો પાછળ ધકેલી દીધા. આમ નાની ઉંમરમાં જ પોતાના દેશને સ્વતંત્ર કરવા તેમણે જીવ્યાના વેડા.

જેલમાં જવા છતાં તેમના તેજસ્વી મુખ ઉપર જરાપણ શોકની છાયા નહોતી. તેમના નહિમાં તો હમેશાં યયાજ કરતું કે ક્યારે જ માસ પુરા થાય અને પાછો દુ મારી આવતાં ત્યાં સત્રામની પ્રવૃત્તિઓમાં જોતજોત થઈ જાઉં. પરંતુ કમનસિબે તેમના મનની મુરદ બર આવી નહિ. મુદત દરમિયાન તેઓ હામના અસાધ્ય રોગમાં પડકાઈ પડ્યા, તેમનું મરણ દરમિયાન જેલમાં થયે તો જંગનાં વધુ ઉરકેરણે એ બચ્ચા સત્રામની મુદત પૂરી થતાં પહેલાં જ તેમને જેલમાંથી મુક્ત કરવામાં આવ્યાં. તેમના પિતાશ્રીએ તેમને સુરતમાં આવેલી પ્રખ્યાત હાથ નિવારણ હોસ્પિટલમાં દાખલ કર્યા. પરંતુ તેમના દિવસો બરાઈ ચુક્યા હતા. ખૂબ મારવાર છતાં પણ

તા ૩૦-૧-૪૩ ના દિવસે તેમનો આત્મા આ દુનિયાનો ત્યાગ કરી અંગ્રેજો વિરુદ્ધ દરિયાદ કરવા પરલોકમાં પહોંચી ગયો. અને તેઓ શહીદ બન્યા.

પુત્ર નિયોગનો આ કારમો આધાન તેમના પિતાશ્રી મહન કરી સજ્યા નહિ અને થોડાં દિવસ પછી તેમણે પણ પોતાના વડાસા પુત્રને મળવા પુત્રના પંથે પ્રણામ કર્યું.

આમ નાની ઉંમરમાં જ દેશપ્રેમની સામણીને લીધે બચુબાઈએ પોતાના જીવનનું બલિદાન આપ્યું.

—શહીદવીર રમણલાલ—

શહીદવીર શ્રી રમણલાલ

મુરતી જિલ્લાના હરીપુરા ગામના વતની હતા. તેમનું કુટુંબ વેપાર અર્થે દક્ષિણમાં વસતું હતું તેથી તેમનો જન્મ દક્ષિણમાં થયો, છતાં તેમનું બાળપણ તે મુરતીમાં વીત્યું.

તા ૬મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૨નો દિવસ હિંદની તારીખમાં સુવર્ણ દિન તરીકે ઓળખાયો. કારણકે તેજ દિવસે હિંદ મેસને અંગ્રેજોની

શહીદવીર રમણલાલ

બીજી યુદ્ધમાંથી મુક્ત કરવા માધીજની ડાંગ્રેએ ‘અંગ્રેજો, દિંદ છોડો’ ‘Quit India’ નો જીવંત પાકાટ કર્યો અને સ્વાતંત્ર્ય મંત્રામ શરૂ થયો. માધીજ વગેરે ટટલાય દેશને રાખીને

જેલના મળિયા પાછળ ધોસી દેવામાં આવ્યા. ડેટલાય આશા બર્બા યુવકો, કોરબરી યુવતિઓ પોતાની મહત્વાકાંક્ષાઓને નિર્જાનલી આપી આ ત્રાત્ર્ય સમામમા મામેલ થયા રવ. રમણલાલ પણ આ યુવકોમાના એક હતા. આ વખતે તેમનું વય ફક્ત ૨૦ વર્ષનું હતું તેમના દિલમાં ડેટલીય આશાઓ, અરમાનો બર્બા હતાં, છતાં માળોમની મુક્તિ કાળે આ બર્બા અરમાનોનો ત્યાગ કરી સાળાને પણ છેડી સલામ કરી તેમણે આ રવનત્ર્ય યુદ્ધમાં જંપલાવ્યું, અને વિદ્યાર્થીઓને સંગમીત તેમની સંચાલન દોરી પોતાના હાથમાં લીધી, આમ પોતાનું બહુજ ધ્યાન દેશસેવાઓમાં કેન્દ્રિત કર્યું.

નવેમ્બરમાં આસતો હતો. મુરતના ગોપીપુરા વિભાગ માંથી ‘અંગ્રેજો ચાલ્યા જાય’ ના બુલંદ પોકાગે વગ્ગે વિદ્યાર્થીઓનું એક જંગી સરઘસ નીકળ્યું. રમણલાલ આ સરઘમના મોવડી હતા. અને સરઘમના મોખરે હાથમાં ત્રીરંગી ઝંડો લઈ ચાલતા હતા ‘અંગ્રેજો ચાલ્યા જાય’ ના પોકાગે અંગ્રેજ સૈનિકો મહન કરી શક્યા નહિ, અને આગળ જતા સરઘસને અટકાવવામાં આવ્યું સરઘસ ઉપર લાડી ચાલ કરવામાં આવ્યો અને તેના નેતા રમણલાલની ધરપકડ કરવામાં આવી મરકાર ત્રિશી અળવળમાં આમેવાની બર્બો બાગ લેવા માટે તેમના ઉપર કોર્ટમાં કામ ચલાવવામાં આવ્યું. ૭ માસની મુગ્ગ થઈ અને તેમને સામરમતી જેલના મળિયા પાછળ ધોસી દીધા.

વધુ દેશ સેવા કરવાનું તેમના બાગ્યમાં નહિ વખાણુ દેય ૭ માસની મુગ્ગ પછી ત્યારે તેઓ સામરમતી જેલમાંથી મુક્ત થવાતા હતા. તેના આર પાચ દિવસ અમાઉજ પુગીના બર્બંકર દઈથી પટકાલ પડયા. ખૂબ સારવાર કરવા છતાં તેઓ

સાગર થયા નહિ અને ૩૦મી માય ૧૯૪૩ના દિને સામરમતી જિલ્લામાં તેમનો જીવનની પુજારો. તેઓ શહીદ થયા. તેમનું પ્રાણ પખેડે અંગ્રેજોના જીવણ હાથાકાડની ક્રિયા કરવા પરમેશ્વરના દયાગમા પડેલી ગયું.

રમણુત નના જોવામાં શહીદ થયાના મમાચાર વાયુવેગે પ્રમગી ગયા. ગુજરાતમાં શહીદ થનાર આ પ્રથમ યુવાન હતા. મુગ્ધતા આ સમાચારની જાણ થતા શહીદવીરને અજણી આપરા માટે એક જગી ગોક સંધસ નીકળ્યું. આ શોક સંઘમ પણ સગદાર મદન ન કરી શકી સરધસમાથી વળી અંગેના બહેનોની ધરપકડ કરવામાં આવી. અમદાવાદની રાજા અંગ્રેજી જનતાએ આ શહીદવીરના માનમાં મધુર્ણ હડતાળ જાહેર કરી ગુજરાતના પ્રથમ શહીદવીરને રાજનગની જનતાએ આ પ્રમાણે અજણી આપી તેની શહાદતને સન્માની.

આ રીતે પીસ રાંના બરજુવાન એ રમણુબાદએ મા બોમની મુકિત કાળે નાની વયમાં પોતાના જીવનનું બલિદાન આપી ગુજરાતની જનતાને સ્વાત્વના પપગામ પડે આક્રોશ

‘લાખ લાખ વંદન દત્તે દમાગ એ શહીદવીરને’

“જરની ક્રાંતિનો એક કિશોર રાહીદ”

(સંપાદક:- શ્રી હર્ષદ પટેલ)

“ખાપુડ, ચાલોને હરિ-
પુરા કોંગ્રેસમાં પૂ. ગાંધીજીના પશુ
દર્શન થશે ” પૂ. ગાંધીજીના
દર્શન માટેના આતુર કિશોરે તેના
પિતાને કહ્યું.

“બાપ, સંભોગોનુસાર ત્યાં
જન્મ રાકીએ એમ નથી” પિતાએ
જવાબ આપ્યો.

કિશોર નિરાશ થઈ સૂઈ ગયો.

રાહીદવીર શિરીષકુમાર. રાત્રે તે ખૂબ રડવા લાગ્યો.
તેને પૂ. ગાંધીજીના દર્શનની તાલાવેલી ધાગી હતી તેના
પિતાએ તેને છુટાડ્યો અને સાત્વન આપ્યું પિતાએ હરિપુરા
કોંગ્રેસ અધિવેશનમાં જવાનું તરત નક્કી કર્યું અને તેજ
રાત્રે પેલો કિશોર અને તેના માતાપિતા બધા હરિપુરા જવા
નીકળ્યા.

તેઓ હરિપુરા આવી પહોંચ્યા. અષ્ટે રૂપાં. પૂ. ગાંધીજીના
દર્શન હજી થયા નહોતાં તેઓ બે કલાક સુધી મેદાનમાં ઉભા
રહ્યા. એટલામાં સમાચાર આવ્યા કે પૂ. ગાંધીજી અને દરજુરબા
આવે છે. તેઓ નજીક આવી પહોંચ્યા એટલે પેલો કિશોર
એકદમ દોડી આવ્યો અને પૂ. ગાંધીજીના ચગણમાં માથું મૂકી
દીધું. કિશોરના આ કાર્યથી પૂ. ગાંધીજી વિચારમાં પડ્યા. તેને
છતાડ્યો અને પૂછ્યું “ તું એકલો છે ? તારા માળાપ ક્યા છે ?”

પેલા કિશોરે આગળાવતી પોતાના માતાપતે જતાવ્યા પૂ. ગાંધીજીએ તેને આશીર્વાદ આપતા કહ્યું “સાચો દેશસેવક થજો.” પૂ. ગાંધીજીના દર્શનથી તેની તમજા પુરી થઈ. તેને ખૂબ આનંદ થયો. આ સમય હતો ઈ. સ ૧૯૩૮ નો. કિશોરની જિંમર હતી તેર વર્ષની.

આ કિશોરનું નામ શિરીપકુમાર હતું. પિતાનું નામ શ્રી પુષ્પેન્દ્ર મહેતા અને માતાનું નામ શ્રી સવિતા બહેન. સાત બાઈ બહેનોમાં તે સૌથી મોટો હતો. તેનું જન્મસ્થળ નંદરબાર અને જન્મ સમય ૨૮-૧૨-૧૯૨૬.

સંગત:- શ્રી. દર્પદ પટેલ

તેના પિતા વેપાર અર્થે મુરબીમાં અહીં આવી વસ્યા હતા. પિતા ખેતક-દીક ડોન્ટાકટર, દોગામાર તથા રેડિયો અને ગરમાના વેપારી છે.

શિરીપકુમારનો અદેરો શાવમ હમતો રહેતો હતો. તે રશમીને મિલનમાર હતો. આગ પારક અને મ-તેન બુદ્ધિવાન. શિરીપ રૂઝી તફુન હતો.

શિરીપ જનતા માલિ-તવાર. કજાર અને દેવવાર વિદ્યાર્થી હતો. શિરીપ નન્દર તેને માન

હવે તે વિદ્યાર્થીઓનો આગેવાન, સેનાદળનો મૈનિક, સાહિત્ય સભાનો મંત્રી અને કુમાર મંડળનો સ્થાપક હતો.

શિરીષનું જીવન સાદું, સ્વચ્છ સતોષી, આનંદી અને નિયમિત હતું.

પૂ. ગાંધીજી પ્રત્યે તેને બાળકાળથીજ આકર્ષણ હતું. કોંગ્રેસની પ્રવૃત્તિ અંગે તેના પિતાને તે વારંવાર પ્રશ્ન પૂછતો. આઝાદીની ચળવળમાં વિદ્યાર્થીઓ શો ફાળો આપી શકે તેની તે વારંવાર ચર્ચા કરતો. તેને વિચાર આવતો કે આઝાદીની લડતમાં વિદ્યાર્થીઓ કંઈજ ન કરી શકે? માન્યતા કંઈજ થઈ ન શકે? આ પ્રશ્ન પર તેના હૃદયમાં ખૂબ મંથન જાગતું.

મન ૧૯૪૨ નો ‘અલ્લે જાવ’ નો મહાસભિતિનો અને પૂ. ગાંધીજીનો ‘કરજે યા મરજે’ નો આદેશ જાણી તેના હૃદયમાં તોફાન જાગ્યું. અહિંમત રીતે કામ કરવાની તેણે પિતા પાસેથી રજા મેળવી વિદ્યાર્થીઓનું મગદન કર્યું. તો ૧૦ મી ઑગસ્ટથી પછર વિસ સુધી શાળામાં હડતાળ પડાવી.

સપ્ટેમ્બર માસની તારીખ ૬-૭-૮ આવી પહોંચી મુબારક ગામુએ સાયગોન ગેરિયોથી “કવીટ ડિયા” નો દિવસ ઉજવવાનો આદેશ દિીઓને આપ્યો. શાળામાં સપૂર્ણ હડતાળ પાડવાનું નક્કી કર્યું. શિરીષ તો ૭મી સપ્ટેમ્બરની સરાઈ વિદ્યાર્થીઓની સંગઠાઈ લઈ સરધમ કાઢ્યું. ૨૧ માને ગુરુજીની પત્રિકા છઠે ચોક વહાઈ પોલીસે સંઘસને વિખેરી નાખ્યું. શિરીષના સારથે ૪૦ વિદ્યાર્થીઓની ધરપકડ થઈ તેઓને જેલમાં પૂરી ડીના. જે વિદ્યાર્થીઓ માફી માગે તેને જેલમુક્ત કરતા અમલદારો તૈયાર હતા. કોઈએ માફી માગી નહિ. શિરી

પના પિતા તેને જોતમા મળવા આવ્યા તેમને ખબર હતી કે સાજો સૌને છોડી મૂકવાના છે, છતાં પણ તે શિરીયની કસોતી કરવા આ યા હતા

પિતાએ કહ્યું, 'તું કહે તો કોળદારને તને છોડી મૂકવા માટે કહ્યું'

શિરીયે જવાબ આપ્યો " શા માટે મને એકવાને છોડે ? જો છોડવા હોય તો બધાને જ છોડે "

પિતાએ ફરી કહ્યું, "જો બાઈ, આજે સાંઈ સાંઈ ખાવાનું ગામવાળાએ મોકલ્યું છે એવું દરરોજ જોતમા નહિ મગે અને પછી તું રડશે '

તેણે જવાબ આપ્યો 'તમે મને આમ નાહિમત શા માટે બનાવો છો ? તમારા તરફથી મને આવી આશા નહતી હોઈ. દેશને માટે જાન આપે છે તો મારાથી જોય નહિ સંદેવાય "

પિતાએ મનમા તેને ધન્યવાદ આપ્યો અને પાછા ક્ષણે આજે બધાને જોલમુક્ત કરવામા આવ્યા

ગણપતિ ઉત્સવ નિમિત્તે નાટ્યપ્રયોગ કરવાનો હતો તેનું દિગ્દર્શન શિરીયકુમાર કરતો હતો નાટકનું રીહર્સલ ચેનાને મેરજ વખત મળના સાથુ રહેતું

તા ૮ સપ્ટેમ્બરે રાત્રે નાટકનું રીહર્સલ પૂર્ણ કરી તે પણ કસોતી સતો કેમે કરી તેને ઉપ આવે નહિ પણ ચાર વખત ઉપી બારી ઉધાડી બહાર ફેંકી રાહ જોવા કહે મચારના પાચ પાચા તે હાથે અને માનને હાડી કહ્યું "નું જાઉં છું "

માતાને કાળ પડી, કારણ કે દેશભરમાં સરકારી દમન પૂર જોશમાં ચાલતું હતું. માતાએ પૂછ્યું, “ભાઈ, ક્યા જાય છે?” તે હસી પડ્યો અને જોડ્યો, “અરે, ગલરાઈ ગયા? હું કંઈ ‘કરેજે’ ના મરેજે’ કરના જતો નથી. હમણાજ સાને ગુરજની પત્રિકાઓ ઘેર ઘેર નાખી પાછો આવું છું.” માતાની રમ્મ લઈ મૂર્તિથી પત્રિકા વહેચનાનું કામ પૂર કરી પાછો આવી પહોંચ્યો.

પૂ. ગાંધીજીની જ્ઞાપાત્રાની પહેલી માસિક તિથિ હતી એટલે કે ૬ મી સપ્ટેમ્બર હતી આજે કંઈક યશે એવી અટકળો શહેરીઓ કરતા હતા.

તા. ૬ મી સપ્ટેમ્બરે સાળા બંધ રહેશે એવી જાહેરાત હેડ માત્ર તરફથી થઈ હતી સાળા યુનિવર્સિટીની હતી મુખ્ય બોર્ડના ડેપુટી ચેરમેનના કહેવાથી સાળામાં રમ્મની નોટીસ મુકાર્ફ હતી. યુનિવર્સિટીના પ્રમુખને સાળા બંધ રહે એ ગમતું નહોતું. તે સરકારના આધિવા હતા. તેણે પોલીસની મદદથી સાળામાં વિદ્યાર્થીઓને બોલાવી સાળા ચલાવવાનું કરમાવ્યું. વિદ્યાર્થીઓએ સાળામાં નહિ જતા હતા તે પાડવાનું નહીં કર્યું. પ્રમુખના કહેવાથી ફોર્મદારે પોલીસને હુકમ કર્યો કે છોકરાઓને સાળામાં લઈ આવો. પોલીસ વિદ્યાર્થીઓના રોજા તરફ આવ્યા હતા ત્યારે શિરીય મોથી આગળ હોવા લાગ્યા તેણે પોલીસને કહ્યું કે અમારે પ્રમુખ તથા હેડ માત્ર માથે વાત કરવી છે, ત્યાં સુધી અહીંથી ફોર્મ ખસી શકશે નહિ શિરીય મદદન ચાલુ વિદ્યાર્થીઓને સાળામાં બોલાવવામાં આવ્યા ફોર્મદાર પણ ત્યાં જ લાગી રહ્યા હતા. ફોર્મદાર મુશ્કેલીમાં હતા શિરીયે પ્રમુખને કહ્યું, “અમે ચોર નથી, અમે દોષી ગુનેગારો છો નથી ફોર્મદારની લાગણીની જરૂર નથી

એમને પહેના બહાર જવા કહો ત્યાગ્યા વાટાવાટ થશે”
આ સાંભળી ફોજદારની આખ લાલ થઈ પ્રમુખે સમય વર્તી
ફોજદારને બહાર જવા કહ્યું વિદ્યાર્થી તરફથી દબીલ થઈ
“એક વખત નિગાળની રળની નોતિસ બહેર થયા પછી
આવી રીતે શાળા ચાલુ કરી શકાય નહિ”

પ્રમુખને ગળે વાત ઉતગી નહિ વાટાઘાટનું પરિણામ
નિષ્ફળતામાં આ યુ વિદ્યાર્થીઓ ચા'યા ગયા પ્રમુખ પોતાના
વિચારમાં મગ્ન રહ્યા તેણે ફોજદારની મદદ માગી

શિરીષ વિદ્યાર્થી મિત્રો પાસે પહોંચ્યા અને બો'યો
“ભારતમાતાનો સાચો સપૂત હોય તે અહીંથી એક પગલું પણ
શાળા તરફ ન માડે અને આ ધ્વજનું રક્ષણ કરે” આનો
જવાબ વિદ્યાર્થીઓએ ‘કરેજે વા મરેજે’ ‘ઈન્કિલાબ ઝીંદા
બાદ’ ના પોકારોથી આપ્યો ફોજદાર શિરીષને પકડવા ગયો
તેણે રાષ્ટ્રધ્વજ ખેંચવા પ્રયત્ન કર્યો શિરીષે તેનું રક્ષણ કરના
પ્રયત્ન કર્યો ખેંચતાણુ શર થઈ શિરીષે પોતીસને હકારવા
ધ્વજ બીજા વિદ્યાર્થીને આપી દીધો ફોજદાર બીજા વિદ્યાર્થી
તરફ કર્યો બીજાએ ત્રીજાને, ત્રીજાએ ચોથાને ચોથાએ પાંચ
માને ધ્વજ આપી ફોજદારને હકાર્યો બીજા વિદ્યાર્થીઓએ
હુરિયો બોનાવવા માડી લોકો પણ બેમા થઈ ગયા ફેટનાકે
ફોજદારને સમજાવ્યો કે વિદ્યાર્થીઓ સાથે બાંધ બીડી નકામી
નામોટી શા માટે લો છો ફોજદાર સમજ્યો પોલીસો લગ
પાછો કર્યો છોકરાઓની યુગ થઈ મર્વત્ર આનંદ કેટલો ત્યાજ
સખા બરાબ અને નહીં થયું કે બીજા શાળાઓમાં હઠનાગ
પડાવતી અને માલિકચોકમાં બર્ડ ધ્વજ ફરકાવે

મેને ખમર હતી કે આજે મમરુ બાગકો બદમી અંગ્રેજ
મરકારના નોકરોની જોગાઓના બોમ બની શકી બનશે

આ બાબુ પેલા અપમાનિત ફોજદારે પોતાના ઉપરી અમલદારને સઘળી હકીકત કહી અને આ સર્વનું મૂળ શિરીષ છે એમ ઉમેર્યું. ફોજદાર, મુખ્ય ફોજદાર અને રેસીડેન્ટ મેજિસ્ટ્રેટ અંગ્રેજ સરકારને ગમે એવું કાર્ય કરવાનું નહીં કર્યું.

આનંદ મગ્ન અને વિજયી સરઘસે શહેરમાં ફરવાનું શરૂ કર્યું. લોકો પણ સરઘસમાં જોડાયા જપોરના બારનો સમય હતો. રસ્તામાં લવાઃ કચેરી આવી વિદ્યાર્થીઓએ આ કચેરી પર રાષ્ટ્રધ્વજ ચઢાવવાનું નહીં કર્યું. શિરીષ તો મોખરે જ હોય ને! તે ન્યાયાધિશ પામે પહોંચ્યો અને વિવેકથી કહ્યું, "અમારે કચેરીના મકાન પર ત્રિરંગી રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકાવવો છે. આપ પરવાનગી આપશો તો આપનો આશાર અને પરવાનગી નહિ આપો તો પણ અમે ધ્વજ ફરકાવીશું જ."

ન્યાયાધીશનાં દિલમાં પણ આજારીની તમન્ના હશે વિદ્યાર્થીઓનું મોટું ટેળું જોયું. સમય પારખી તે કાંઈ બોલ્યા નહિ. વિદ્યાર્થીઓએ કચેરી પર ચઢી ધ્વજ ફરકાવ્યો. રસ્તામાં આવતી શાળાઓમાં હડતાલ પડાવી. સરઘસ આગળ વધ્યું.

આગળથી નહીં કર્યાં પ્રમાણે પેલો ફોજદાર મુખ્ય ફોજદાર, રેસીડેન્ટ, મેજિસ્ટ્રેટ અને હથિયાર ગ્રંથ પોલીસ મે-પોલીસ ચોક્કા આગળ સરઘસની રાહ જોતા હતા હતા કેટલાક લોકોને મામલો તમ લાગ્યો. તેઓ સરઘસ સામે ગયા અને સમજાવતા માડયા વિજયી વીરો કાંઈ માને? પોલીસ ચોક્કા પાસેથી સરઘસ પમાર થયું. પેલા ફોજદારે આંગળી વની શિરીષની ઝોગખ મીઝ અમલદારોને આપી.

માલુમચોકના મેદાન પર મરઘમ પડોચવાની આબી પર

હતું, પાંછળથી પોલીસોએ લાડી માર શરૂ કર્યો. સરઘસમાં આસરે દોઢ હજાર નાના-મોટા વિદ્યાર્થીઓ હતા. સરઘસમાં ભંગાણુ પડ્યું. એક તાલુકા ફોજદાર સરકારી કામે શહેરમાં આવ્યો હતો. તે ટોળાને વિખેરવા પોલીસોને મદદ કરતો હતો. ડાહ એક માણસે અંગન દોષને કારણે આ ફોજદાર પર છરીથી હુમલો કર્યો, ફોજદાર જમીન પર ઢગલો થઈ પડ્યો. પોલીસે ગોળાબાર શરૂ કર્યો. અમલદારોની ત્રિપુટી શિરીયને શોધતી હતી. ગોળાબારથી છોકરીઓ ગરરાઈ. શિરીયે તેઓને આશ્વાસન આપ્યું. “ જહેનો, ડાહ બામશો નહિ. મારામાં પ્રાણ છે. ત્યાં મુઠ્ઠી ડાહને ગોળા લાગવા નહી હજી. એક લંગોટીયો મિત્ર દોડતો આવી પહોંચ્યો અને શિરીયને પકડ્યો અને તેને ઘસડતાં બોલ્યો, “ નાચ, નાચ પેલો ફોજદાર તને શોધે છે. ગોળાબાર થાય છે. ચાલ પેલી હોટલનું ગારલું ઉઘાડું છે તેમાં પેલી જઈએ. ” શિરીયે બળ વાપરી તેના હાથમાથી છુટા થયો અને બોલ્યો. “ જા, જા તને જીવ વહાલો હોય તો બરાઈ જા, હું તો ડાહ પણ ભોગે આ ધવજ રાપોસ અને જહેનોને સાચવીશ હોટલનું બાન્ડું બધ થાય તે પહેલાં તેમાં બરાઈ જા. જીવતા રહીશું તો મળીશું. ન મળાય તો મારા વડીયને પ્રણામ કહેજે. ” આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં શિરીય પોતાના મિત્રને હોટલ મુઠ્ઠી લઈ ગયો અને તેને હોટલમાં ધકેલી દીધો. શિરીય પાછો પોતાની જગ્યાએ આવી ઉભો.

અમલદારો આવી પહોંચ્યા. મુખ્ય ફોજદારે તેનું કાંડું પકડી કહ્યું, “ હરામખોર, કડો લાવ, અહીંથી હરીજન. ”

શિરીયે પડકાર આપ્યો, “ જીવતાં તો જીવ નહિ મળે અને હટવાની વાત જ નહિ. જહેનોનું રક્ષણ કરવાનું મેં તેમને વચન આપ્યું છે. ”

પેનાએ કહ્યું “ જાનથી જમજ

નરક સમ્રાટ

ગિરીએ જવાન આપ્યો ‘ જમ, એજ ખીક બનાવો છો ’
જાનની પરવા નથી એમ શુ કહ્યો છો ? ચનાવો ગોળી ”
ઠાકુ ડોઝવી એજ હાથમા ધન પકડી હાથ પહોળા કરી
હમતો હમનો ફોજદાર મામુ ઉભો રહ્યો

પેના ફોજદારે મુખ્ય ફોજદારને કહ્યું “ સાહેબ, આજ
છોકરો ખપી ધાધનનું મૂળ છે એનેજ પૂરો કરો ” ધડાકો
થયો ગોળી શિરીયના કાન આગળથી પસાર થઈ પાછા
ઉભેથી ડોઝવો પેના એજ છોકરીના માથાના વાળને અડકી
નીડળા ગમ. ન અટ ગાયને વાગી છોકરીઓ માણુ પર ખસી
મઠ શિરીય આગ દબો રહ્યો હતો, અને હસતો હતો. વીર
શિરીય બોલ્યો “ મીઠું ચનાવ ’ ખીઠ ગોળી છૂટી તેના
જાગા માથામા ધૂળી ગળ હિંમતમાજ શિરીયે ફરી કહ્યું
“ હજી ચનાવ ” તોજી ગોળી છૂટી તેના જમણા પેઢામા ગમ

અલ્પિસક શિરીય બોલ્યો હજી ચનાવ છુ છુ ’
આજુ મોની લથડીયુ ખાધુ પેનામેએ તેને પકડી ગાપ્યો
ધન હાથમા અણનમ હતો ચોથી ગોળી છૂટી તે હૃદયની
આગ તો નીકળી મઠ અલ્પિસક વીર શિરીય શહીદ બન્યો
તે નીચે પડ્યો હજી વેર લેતુ માખી હોય તેમ પેના જુ મી
ફોજદારે એક વાન મારી તેને માણુ હોએની મુક્યો

ખીજે ઢેઝાલો ગોળીમાગ ચાલુ હતા પોલીસોએ ૪૫
ગોળીઓ ડાઘી હતી આ નિર્દય ગોળીમારમા તેર માણુઓ
વાપન થયા અને શિરીય સાથે જ ડિગોરો નર્ગે ગયા
ફોજોરોના નામ આ પ્રમાણે છે (૧) શિરીય, માજ ઉ ૧ ૧૬
(૨) વનમુખવાન ધ શહ ઉ ૫ ૧૨ ( ) નમ્યામ શુ

નાહ ઉ વ ૮ (૪) લાનાસ શુ સાહ ઉ વ ૧૪ (૫)
 શશીધર ની કેતકુ ઉ વ ૨૦ (૬) બવગીનાન બો મારવાડી
 ઉ વ ૧૧ હેપનાન ખીખ કેટલા ઘાયન થયા અને પરીણામે
 કેટલાકને સરીરે ખોડ રહી ગઈ કેટલાક હેપર પેલા તાલુકા
 ફોજદારના ખુન અંગે મુદ્દમો ચનાવવામાં આવ્યો પણ મૌ
 નિર્ધાર છુટ્યા

શિરીયા પિતા સહેને ખીજે છેડે રહેતા હતા તેમને
 ખજર પડી કે શિરીય પર ગોળામાર થયો છે એટલામાં તો
 વોડો શિરીયા સમને નહતે આવતા જણાયા શિરીયકુમાર કી
 જય, હન્મીનાય ત્રીદાનાદ મરેજે યા મરેજેના વત્રો
 મજગાના દતા

૧૭ કોંગોગેની નજાન થાન માથે નિડગી અમજય
 મોકાએ ભાગ લીધો હતો

નદરવારમાં (ખાનગેય દુનામાં) વીગ મુજગાની કિંગોર
 શિરીય સહીત ગયો મરેજે યા મરેજેની તેજ તમન્ના પૂરી
 થન આઝાદીના યજમા વી કિંગોરનું જસિતાન દેવાયુ આ
 કાગો દિવસ હતો હ મી મુખેમગ ૧૬૪૭ નો

શિરીયની ત્રીજી પુણ્ય નિશિએ ૨ માન ગુરુદિને એક
 મુજા બરી તેના આરક માગેની રકમ બેગી કરી જે જગ્યાએ
 કિંગોરનું જસિતાન દેવાયુ ત્યાં એક આરક ગથબ હતો ૨
 વામાં આવેલો હ

૧૭૫૫ મામકિએ ૨૧ ત્રીજી શિરીયે અજગિયા
 આપો હતી

અડાસની શહાદત

૧૪૨ ની ચળવળમાં અડાસની શહાદત અગ્રગથાને છે

નિર્દોષ યુવાનો પર સી
તમ માગેએ ગોળીઓ
ની ઝડી વરસાવી હતી
અને હંચને કપારી
છે તેવું જ મળીપણુનું
કુમકુ દમ્ય ખડ ક્યું
હતું

૪૦ નો 'હિં-
ડારો નો નાફ મામ
ડામા મૂજતો કુના
અને આભુની ખેતી
પાડી દોનેમ જોગ ૩૪
યુવાનાની એક દુકડી
વડોદરાથી નીકળી આ
છુ. ઉપડી હતી ધોને

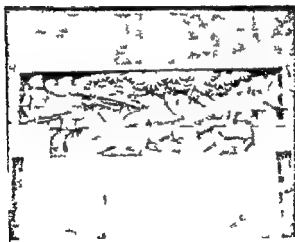
અડાસની શહાદતની ખાંભી

સાથે] [ધી મનદગ ચોપ્લી, નગયાદ

જને જોયા નાફ તેઓ નાવથી મામ તરફ રવાના થયા ૫૦ વુ
તેઓને રઆમા અમાયાઝ અલ્યા કે પોલીસોની એક દુકડી
તેઓની પાછળ પડી છ એટલે પોલીસોની અથડામણમાં ન
આવવું પડે તે ઉદ્દેશથી તેઓએ પોતાનો માર્ગ જલ્દીને અડામ
ગેશનથી ગાડીમાં બેસવાનું નક્કી કર્યું તેઓએ નાવનીથી મીવા
અડામ ગેશન તરફ જવું કરી મીઝ માગ્યું પોલીસની દુકડી
નાવથી ગામમાં પહોંચી ત્યાં આ વિદ્યાર્થીઓને ન. જોયા
તેથી તેઓ માજની ગાડીમાં મેની અડામ ગેશને ઉતર્યા

વિદ્યાર્થીઓ ગાડીમાં તેમના માટે ઝડપભેગ જેટલો નજીકના પશ્ચિમ દિશાના ખેતરમાં થઈને જેટલો તરફ આવના હતા અને તેમનો ગોળીઓથી સત્કાર કરવા પોલીસ ભરી બહુકે તમની માથે આવતી હતી.

વિદ્યાર્થીઓએ અહિંમત માર્ગ અપનાવેા ખેતરમાં ત્યાં તે જ નેચ જેમી મયા ૧૨૫ પોલીસની ટુન્ડીએ કોષપણ ખાતી પછપરુ કર્યા સિવાય ગોળીખાર સહ ક્યો, તેમના ગોળીખારથી કેસાક ઘવાયા મન કેસાકની લાગે. ત્યાજ પછી ગાડી તો ઉપડી ચૂની હતી અડામના ગામના લોકોમાં આ શહીદના મમાયા વધુ વેગે પડેલી મયા.

જંગલી ગાળી માનુ ખાલીમાં કાલેવુ ૨૦૫
૨૦૫

૧૧૧૧ ૧૩૧૧ ૧૩૧૧

માનામ પી નમિ વનુમા મલિતાન દેવાન શહીદોના દના-
નાથે જાનના દેવ દેવા આત્મા શરૂવા પમુ ના પાસની
દુલ મના પોતનાએ તેઓની પામ હોત જવા ન પામ

આઝાદીના જંગના ધનાએવા વીરો પાણી પાણીની બૂમો પાડતા હતા પરંતુ પોલીસે ન તો તેઓને પાણી પાંચું કે ન તો લોભને પાના દાધુ મોડી રાત સુધી તેજ ગિયતિમાં તેઓને પડી નહેવું પડ્યું રાત્રે ગુડઝ ટ્રેનમાં તેઓને આશ્વદ લાવનામાં આવ્યા અને ડો કુકના દગખાનામાં દાખલ કર્યા આ હત્યાકાંડમાં પાંચ નિઘાર્યોઓ શહીદ થયા હતા જેમાંથી નીચેના નવે શહીદવીરોના ફોટા અને વધુ માહિતી મળી ન હોવાથી હુકમાં નોટસી માહિતી મળી છે તેમજ આખી છે

શ્રી. રતીલાલ ગોરધનદાસ પટેલ

તેઓનો જન્મ તા
૧૪-૨-૧૯૧૭ ના રોજ
થયા હતો બાદરથના
પતની હતા મરોડા ડોને
જમાં અભ્યાસ કરતા
હતા તેઓ અડામ રોશને
ખેતરમાંજ મૃત્યુ પામ્યા
હતા

અડામ નજીક જ મલી ગાળીઆર

[શ્રી મનકર ચોકલી નગર્યાદ

શ્રી. રમણલાલ પુરસોત્તમદાસ પટેલ

તેઓ ધરમજના વતની હતા તેઓની જન્મ તારીખ
૮-૩-૧૯૧૭ હતી તેઓ મેટ્રિક નાપામ હતા અને અયમેવડ
તરીકે આ હુકડીમાં બેગના હતા અડામની જગ્યાએ તેજ
અને મૃત્યુ પામ્યા હતા

શ્રી. મણીલાલ ગુરસોતમદાસ પટેલ.

તેઓ ચાણુરમાના વાની હતા. તેઓનો જન્મ તારીખ ૯-૨-૧૯૨૨ ના રોજ થયો હતો. તેઓ બરોડા કોલેજમાં પ્રથમ વર્ષમાં અભ્યાસ કરતા હતા તેઓ આ ગોગામારમાં સમન ધરાવા હતા. અને પોતાને ઘેર ગયા પછી મૃત્યુ પામ્યા હતા.

રાહીદવીર મોહનલાલ પટેલ

ભારતમાગાની ગુમામીની બેઠકો તોડવા અનેક

રાહીદવીર મોહનલાલ

ગુલામોએ પોતાની શોષીત-
બીની નરજીવાની માતાના ચર-
ણોમાં અર્પણ કરી છે. ૧૯૪૨
'ના 'Quint Intend' ના મુક્તિ
ચંત્રે ૩૪૬ નરજીવાનો માતાની
માત્ર ગોજીતની ધાર કરતા
હોવા છે. અને તેવાજ એક
નરજીવાની કુવન પ્રમર આપે
જતા, તેમના આત્મચરિત્રનાની
બરખી માં દંડુ મોડવાની
નાચી છે.

એ ગુલામનું નામ મોહનલાલ, તેમના પિતાનું નામ
મમનલાલ અને તેમની મતાનું નામ મંમુબેન તેઓ કનીપુરના
વાની હતા તેમના કુદંબીજનોમાં તેમને ત્રણ બાળા અને
તેજ એક એવ હતા

મોહનભાઈના બાળપણમાં કંઈ મહત્વના બનાવ બન્યા હોય તેવી માહિતી તો નથી મળતી. તેમના માત-પિતાના સગકારની તેમના પર હિંદી અમર પડી હતી તેમને મેટ્રીકનો અભ્યાસ અમદાવાદ ખાતે ન્યુ હાઈસ્કૂલમાં પુરો કરી, તેઓ વધુ અભ્યાસ માટે વડોદરા ખાતે ‘કલા ભવન’ માં જોડાયા હતા. તેમના લગ્ન શારદાબેન સાથે થયેલા, તેમને એક પુત્ર હતો. જેનું નામ આઝાદ છે તેમની શહાદત બાદ તેમના ધર્મ પત્નિ હાવ પુનામાં તેમના બાપ કેશવલાલને ત્યાં રહી પોતાનું બાકિ જીવન માર્થિક બનાવવા અભ્યાસ કરી રહ્યા છે.

૧૯૪૦ માં મુબાઈમાંથી ૯ મી ઑગસ્ટે ‘હિંદ છોડો’ નો નાદ ગાજતો થયો અને દેશભરમાં વ્યાપી ગયો. એ નાદે માગ્યે દેશમાં હાહાકાર મચાવ્યો. એ ક્રાંતિ મંત્રે દેશના આખાન-જહને સમામ માટે તૈયાર કરી વિદ્યાર્થીઓ તો લડતના મોખરેજ ખડા થયા, એમને સત્તાધારીઓના સિંહાસનો હથ મચાવી નાખ્યો. વિરાટ જનતાની તૈયારીઓ જોઈ રાજતંત્ર ખળભળી ઉઠ્યું. તેમનો સામનો કરવા સગીનો સાથે વામનજીઓ નીકળી પડ્યા તેમની સગીનોથી તો વિધાનને કેટલાએ ધુવા નોએ અઝાદીની વેદીને અખડ અને અમર બનાવવા મંડી પડ્યા.

‘હિંદ છોડો’ ના સ્વાતંત્ર્ય પયગામને ગામડે ગામડે પહોંચાડવા માટે વડોદરાથી વિદ્યાર્થીઓ અડાસ ગામડે ગયા. બહુકધારી પોલીસે વિદ્યાર્થીઓના રોગા પર નિર્દય ગોળીમાર ચલાવ્યો. ઘણા નવજે હિંદી જુવાનો શહીદ બન્યા અને આ બનાવના અમાચા આખા ભારતવર્ષમાં વિજ્ઞાની વેગે ફેલાઈ ગયા. અને માગ્યે વાતાવરણ શોકમગ્ન બની ગયું.

ચહીદોની નામાવલિ પ્રગટ થઈ. અને તેમાં મોહનભાઈનું નામ પણ પ્રગટ થયું. એહીઓ અને સગાં જનની આંખો અશ્રુથી છવાઈ ગઈ. પણ એ મૃત્યુ કાપરનું મૃત્યુ ન હતું. એ તો મા બોમની મુકિત યજ્ઞમાં અપાયેલું ભવ્ય જલીદાન હતું. સાચા દેશાભિમાનીને શોભે તેવું હતું. અને એ વિચારથી સગાં અને શુભેચ્છકો ગોચર માથે મોહનભાઈની યશાશા માવા લાગ્યા.

કનીપુરના વતનીઓ પણ આ વીરના મૃત્યુનો દહાવો કેમ ન ઉગ્રવે ! એમને પણ મોહનભાઈનું મૃત્યુ માહત્ત્વ હતું પણ અફમોસ કરવા જેવું મરણ ન હતું. એ તો ઉત્તમ મૃત્યુ હતું. તેઓએ એ વીર ચહીદને અમર જનાવવા એમની પાંદમાં હરિજનો માટે એક કૂવો ગામની બાજોળે બનાવ્યો. પદેસાંના વખતમાં જેમ વીર ચોદાઓની ખાંખી ઉભી થતી હતી તેમ આજાદીના આ વીર ચહીદની ખાંખી ૩૫ કૂવો કનીપુરની બાજોળે, વીરતાનાં પિયુષ પાનાં મૌરવ સાથે ઊભો છે. અહા-સને રોસને જે જગ્યા પર તેઓ પર મોળીયાર થયો હતો ત્યાં પણ ચહીદોની 'રખારક ખાંખી' ઉભી કરવામાં આવી છે. જે બાગી પ્રજાને ૪૨ ની ચળવળની પ્રજાને જલીદાનની યજ્ઞ-માથા અને પરદેશીઓની અન્યાયાગની કાળો કદાળી કહેરા ટીવાડાંટી ૩૫ જનમે.

આપણા હૃદયના ઝાંઝાળમાંથી અવાજ આવે છે કે,
 " ચહીદવીર મોહનભાઈ ! ધન્ય છે તમારા માન-પિતાને, ધન્ય
 છે તમારા જીવનને ! અરે, તમે જીતી જાવો છો "

('કેસ' ત્રિમાસિકમાંથી)

શહીદવીર તુલશીદાસ મોદી

અમુકાસના અમર શહીદોને કોણ નથી ઓળખતું ? વડો દરાના એ તેત્રીમ વિદ્યાર્થીઓના આગેવાન તુલશીદાસ મોદીને

કોણ નથી સલા
ળતું ? એ શહીદોની
યાદમાં આજે શુ
જનનની જનના
ગૌરવ અનુભવે છે,
મસ્તક નમાવે છે
માડા નન વર્ષના
હાથાં વાયાં છતાય
એ અમિતિ જાણી
પડતી નથી

શહીદવીર તુલશીદાસ

દોરો]

[શ્રી મનદગ્ધ ચોકગી, નકીયાદ

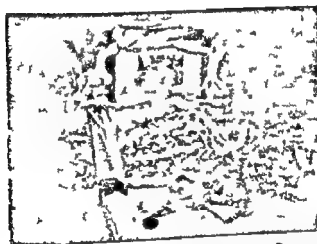
તા ૧૮ ૮-૪૦ ના રોજ પાંચવી રીતે ગોળીઓ ચલાવી.
એજવાગદાર પોલીસોએ પાંચ વિદ્યાર્થીઓને મારી નાખ્યા અને
અનેકને ગંભીર રીતે ઘાયલ કર્યા એ કાળી કથાથી હવે કોણ
અજાણ છે ? એ અત્યાચારમાં શકાદાને રંગેના નવીનો પૈકીના
એક તુલશીદાસ હતા

તેઓનો જન્મ ૧૪-૭-૨૧ મા થયો હતો તેઓ ખેડા
ઉદનામાં આવેલા વાડાચિનોગ ગામના વનની હતા તેઓની
વિદ્યાર્થીઓ નરીકેની કારકર્દી સારી હતી તેઓ પડેલેથી-
ખૂમન સાન અને મુલમી હતા મુલમાવે યાન હતા ઝમડાવી

દૂર ભાગતા હતા. એવામાવનો અંદર તો કિઝારવયમાં ફૂટ્યો હતો ખાતી, કાનણ, સૂક્ષ્મ, હરિજનોદાર, અમાનતા, હિંદુ-મુસ્લીમ એકતા વ પૂ ગાધીજી પ્રેર્યા રચનાત્મક કાર્યો પોતાની શક્તિનુમાર કરતા હતા.

અહિંસામાં અચળ શ્રદ્ધા ધરાવતા હતા ગાપુજના શબ્દોમાં કહીએ તો " વીરની અહિંસાને એ વરસો હતો " વિદ્યાર્થી અવરથામાં કાર્ય કરવામાં માર્ગમાં અનેક મુશ્કેલીઓ નડતી તો હતીજ. ત્યારનો જમાનો વાઝાશિનોર માટે તો ગાળવળતોજ હતો પરંતુ ગુલશીદાએ ગાળવળ નહતું ક્યું કારણ ગુલશીદાએ મમાજ મુધાગક હતા. એમની માર્થે સગા કુળનાર ખાતી તીરમતી પરિશિત જીવન માટે તે પડે ॥ તો નેઓ દેશની આઝાદીના અમર મહીલ મળ્યા હતા.

ગોળીચાઝ કયો અને ગોળીના ભોમ તુલસીદાસ ગન્યા તેમને
આજુદ દોઝપીટકમા લમ જવામા આન્યા પણ તેમનું પ્રાણ
પખીડું તો સગીર પિંજર છોડી ક્યાગન્યે ઉડી ગયુ હતુ
મત્સુ મમયે તેમની ઉમર ૨૧ વર્ષની હતી અને તેઓ ગરોડા
પ્રાંતમાં મન્દર આટમમાં અવધામ છતા હતા આશારણી
ધુરાનના આજ્ઞાનીના ખરખરમાં અર્ધે દોઝાયો નમન હજો એ
શહીદોની તુલસીદાસને ।

ખાલીના દિલ્લાલન પ્રસન્ને શ્રી મોદીની તન્વીરને માન
રવિ] [શ્રી મનદર ચોકસી નગીરા

શહીદવીર તુલસીદાસને અજક્ષી

આખર સુધી સેવક રહ્યા	નેતા તલો નહિ મોલ
સત્ય અદિસા ને વરો	શ્રીયો કદી નવ નો
એ વીસ । તુ છડી ગયા	છવી છવન છતી ગયો
માર દિનની ચાન્ની ખપુ	ચળ તો જમળી ગયો
તુ તો ગયો તુ જ દેડથી,	પણ મર્થથી થે રા ગયો
ના ના કદરિ તુ મરીગ	તુ તો અમર ની રજ જન્ના

— શ્રી નગર મોદી

કેરાડી-મટવાડની શહાદત

૧૯૪૨ ના ઓગસ્ટની નવમી તારીખ ઇતિહાસમાં અમર યુદ્ધ જરૂરે હિંદી પ્રજાએ ૪ મ ૧૯૫૭ માં પરદેશી ધુસરી ફગાવી દેવા એક મરણિયો પ્રયાસ કર્યો હતો તે પછી રાષ્ટ્રની આઝાદી પાછી મેળવવા અનેક નાના મોટા પ્રયાસો થયેલા હતા પણ ૧૯૪૭ ના ઓગસ્ટની નવમી તારીખે જે ચળવળ આખા દેશમાં ફાટી, તેને ૧૯૫૭ સાથે સરખાવવામાં આવે છે

ભારત વિઘ્નલય ૧૯૪૭ ની અમહદારની ચળવળ વખતે અપાયેલું અને રાષ્ટ્રીય શિક્ષણનું કામ કરતું હતું સાથે સાથે ખાદી ફેરી, રેટિયાનારસ ગામસંદાઈ તથા મહાપાન નિરોધ જેના રચનાત્મક અને લોકોપયોગી પ્રવૃત્તિઓ પણ ઉપાડેલી હતી ઉપરાંત મહાસભાએ જ્યારે જ્યારે દેશને હાકવ કરી ત્યારે પણ પોતાનો શબ્દો નોંધાવેલો હતો. ૧૯૩૦ ની દાડી કૃત્ય વખતે આ સરથાનું મકાન ગાંધીજીના ૮૦ સૈનિકોની છાવણીના કપમાં દેરવાઈ ગયું હતું તથા ૧૯૪૨ ની લડાઈમાં પણ ભાગ લીધો હતો.

૧૯૪૭ ની ચળવળ દેશને આઝાદ કરાંની છે લી, વડત્ત હતી તથા મહાત્માગાંધીએ કરેલે ચા મરેગેનું સ્વદ પ્રજાના હાથમાં મૂક્યું હતું દરેક માણસ પોતાનો નેતા છે એમ પણ જણાવી દીધું.

દસમી ઓગસ્ટથી મગધાએ ભણુરાનું કાવ ઉચું મૂકી દીધું અને ઉપડેની ચળવળમાં નીને જાગ નેરા જણાવી દીધું. વિદ્યાર્થીઓ, અધ્યાપકો ગામના બાઈ બહેનો તથા વીજળ ગામ ના લોકો માથે મળીને મગધા દરેક ગામે રોજ એક એક જગ્યાએ મન્દમ દાંડનાનું વ ચયુ અને દેશમાં હિંદી થયેલી

પરિસ્થિતિનો અદેશો પહોંચાડ્યો. તથા દેશમાં જનતા જનાવોના મમાચાર મોટેથી, બીનપત્રો પર લખીને તથા બહારથી આવતી પત્રિકાઓથી ફેલાવવાનું શરૂ થયું.

૧૪ મી ઓગસ્ટને દિવસે ઝાઝાના તમામ ગામોની જાહેર સભા મટવાડની મડક પર ભરવામાં આવી. તે સભાના પ્રમુખ તરીકે નિયુક્ત થયેલા શ્રી કીકુભાઈ નાયકને સભાના દિવસ પહેલાં જીરફતાર કરવામાં આવ્યા સભાનું કામકાજ શ્રી ઇશ્વરકર રાવળ, શ્રી મગનભાઈ પટેલ તથા સ્વ. શ્રી પુત્રોત્તમ પટેલ, શ્રી ગોંસાઈભાઈ તથા શ્રી જ્ઞાનભાઈ પટેલ વગેરેએ ચલાવ્યું અને સભાનું કામ શાંતિથી પૂર્ણ થઈ ગયું.

નવમી ઓગસ્ટને દિવસે સરકારે તરિશ ગતિએ દેગનેતાઓ પર છાપો માર્યો હતો. લોકોએ શુ કરવાનું હો તેનો ચોક્કસ કાર્યક્રમ લોકોની નજર સમક્ષ હતો નહિ એટલે બહાર રહેલા કાર્યકર્તાઓની મુજબથી વધતી જતી હતી એટલે એ સંલોગોમાં દેશને માટે કંઈ પણ કરી છૂટવાની વૃત્તિવાળા લોકોનું સંગઠન કરવાનું નક્કી કર્યું અને એક પ્રચાર ટુકડી ચારે બાજુ ફરવાને મોકલાઈ આવી.

દર અદનાડિયે એક સભા કરવી તથા આ સભામાં લોકોને દેશમાં જનતા જતા જનાવોથી વાકેફ કરવા અને મહામમના કાર્યથી સંપર્કમાં રાખવા એવો ઇરાદો હતો. બાંધીસમી ઓગસ્ટે એજ મડક પર બીજી સભા ભરવાનું નક્કી થયું હતું. એ મહામા ગામોગામથી સરવસંપત્તિઓ, પુરો, બાળકો અને વૃદ્ધો આવ્યા હતા. સભાનું કામ પૂરું થયા પછી દરેક પોતપોતાને ગામે પોતાને રસ્તેથી જવા નીકળી ગયા હતા.

સામાપુર દાડી અને મટનાડનું સરઘમ સડકથી આગળ થઈ પોતાને ગામે જના નીચ્છું, ઉતારા પામેથી સડકની આગળ એ સરઘસનો આગનો ભાગ મટવાડના તળાર આગળ પડેલો હતો ત્યાં પાછના ભાગ પર પોલીસનો દુમનો થતા ઝપાઝપી થઈ અને સામસામી ઘસાયા કેટલાંને જોળીઓ વાગી લાગી માર પડ્યો અને મહુડો હિપડી મઠ

માવીમમી ઓગળના મનાવને લીધે પોલીસ દરોડો ઘેરઘેર પડ્યો જતીઓ મારપીટ, ભાગદોડ તથા ધડપકડો થઈ અને ચોડોની બીન સવામતી લામચાથી ગામ છોડીને કેટલાં જથ્થે જતા રહ્યા અને શરૂઆતમાં એક બધમિશ્રિત વાતાવરણ હતું થયું આવે વખતે ગદાર રહેલા કાર્યકર્તાઓની ગિચાઈ ખૂબ વિશ્વ દલી એક તરફ નોકોમાં પ્રસરેલી ભય અને ગભરાટ દૂર કરવાનો હતો, બીજી તરફ પોતાની જાન સરકારના હાથમાં પોપાઈ ન જાય એવી રીતે કામ કરવાનું હતું, ત્રીજી તરફ રેસની લડત મહાધ દલી તેને આગળ ધપાવવાની હતી અને આ બધુંએ લોકલાગણી પોતાના પહે કામમાં રાખી કરવાનું હતું

કેટલાક ઉગના ભાઈ જહેનોએ જાહેર રીતે કાપડા ભંગ કરીને
જેન જવાની તૈયારી જતાવવી, અને એના ભાઈજહેનોને માટે
એવો કાર્યક્રમ યોજાયો.

૧૯૪૨ ની ચળવળના એ અંગ જુદા પડી ગયા ભાગ-
૧ અને છપી પ્રવૃત્તિ એ પહેલુ અંગ અને જાહેર કાર્યક્રમો
એ બીજુ અંગ ખૂબ પુરતી થવા જેવી વાત છે કે આ બંને
પ્રકારના કાર્યક્રમોમાં લોકોએ ઉત્તરથી ભાગ લીધો હતો.

૧ ભાગદોડ અને છપી પ્રવૃત્તિ અંગે થયેલા કાર્યક્રમો.

૧ મગકારી ઉતારા બળાયા (દાડી, કાથમઢી, બોદાની, મછાડ.)

૨ દપાવ પેટીઓ ગુમ (કરાડી, મટવાડ)

૩ નો બો સાળાના દફનરો ગુમ (મછાડ, પેથાણુ, આપડા
દનિયા, દાડી અને સામાપુર)

૪ પીપા યા માડવા બાળ્યા (આટ)

૫ પોલીસો પર હુમલો કરી કેદી છોડા-યો (સોડિયાવડ આગળ)

૬ રાયફલો ઝુટવી (૧ સોડિયાવડ આગળ)

૭ દપાવ થેના લૂટાયા (આટ)

૨ જાહેર રીતે થયેલા કાર્યક્રમો.

૧ નવમી ઝોગટથી ૨૨ મી ઝોગટ સુધીના મરઘમો

■ નવમી " " સુધીની પ્રજાનદેરી

૩ ૧૪ અને ૨૨ ઝોગટની સભા

૪ ૨૨ મીની ચાણુ પની ઝપાઝપી

૫ સૂરત અને આજમા કાઢે ૧ સન્ધમો અને પીપટોંગ

જાહેર કાર્યક્રમો દરી જેલમાં જનાર કાંદાનાં તમામ ભાઈજાહેનોની યાદી.

કમળાસી દયાળુભાઈ, ગાંધિજીને રામજીભાઈ, પાર્વ-
તીમહેન વનભાઈ, ગણુમહેન દફીરભાઈ, કાલીજીને સુખાભાઈ,
જમુમહેન ભાણુભાઈ, વાલીમહેન નાથુભાઈ, પાર્વતીમહેન દયાળ
જી, દેવીમહેન ગોવિંદજી, રામીજીને દફીરભાઈ, ત્રેમીજીને
ભાણુભાઈ, લક્ષ્મીજીને ભાણુભાઈ, મંભાજીને મગાભાઈ,
મણિજીને મગાભાઈ, છોડુભાઈ રવજીભાઈ, મોહનલાલ રામજીભાઈ,
જયગમભાઈ રણજીભાઈ, કાનજીભાઈ ગોવિંદજી, ગોસાજીભાઈ
સુધભાઈ, જયરામભાઈ ધોરજીભાઈ, મગનજીભાઈ મોરારજી,
હમનજીભાઈ રામજીભાઈ, દજલાલ ભાણુભાઈ, છીજીભાઈ ભાણુભાઈ,
સુખાભાઈ છીકાભાઈ, દયાળજીભાઈ ભાણુજીભાઈ, હમનજીભાઈ દફી
રજીભાઈ, દયાળજીભાઈ રામજીભાઈ, બાણુજીભાઈ ગમજીભાઈ, રણજીભાઈ
મોરારજીભાઈ, લાલુભાઈ મકનજી, હમનલાલ સુખાજીભાઈ, ખડુ
ભાઈ સુખાજીભાઈ, દયાળજીભાઈ મકનજી, ખડુજીભાઈ મગનજીભાઈ,
મોહનલાલ ભાણુજીભાઈ, પરમેશ્વર લખુજીભાઈ, મોરારજીભાઈ રણ
જીભાઈ, નારજીભાઈ મોરારજી, વમનજી છીકાજીભાઈ, રામીજીને
વજાજીભાઈ

ઉપરના ભાઈ જાહેનો કરાવી, મટવાડ, બેગીરજિયા, પેયાળુ
મામાપુર, મહાડ, મોખવા, આવડાજિયા આજ વખેર માથોનાં
વનની છે.

૨૨ મી ઓગસ્ટના ખુલ કેસ તરીકે આલેલા મરાઠુર
કેસમાં સહવાયેલા તમામ આરોપીઓનાં નામ.

ઉમાનાઈ પચાનાઈ પટેલ, ઉમાનાન ગુજરાતી પટેલ,

નરસિંહભાઈ સોમાભાઈ પટેલ, લાવાભાઈ છીમાભાઈ પટેલ, મગ
નલાઈ છીમાભાઈ પટેલ, ગોસાઈલાઈ સુખાભાઈ પટેલ, જય
રામભાઈ રવજીભાઈ પટેલ, રામભાઈ ઉકાભાઈ પટેલ, જયરામ
ભાઈ ફકીરભાઈ પટેલ, જયરામભાઈ સુખાભાઈ પટેલ, દેડાભાઈ
લાલિયાભાઈ પટેલ, ભાણુભાઈ નાનાભાઈ પટેલ પ્રભુભાઈ
છીખુભાઈ પટેલ કાનજીભાઈ છીમાભાઈ પટેલ કાનજીભાઈ
ભુનાભાઈ પટેલ, નારણભાઈ ઉકાભાઈ પટેલ પરશોતમભાઈ
હીરાભાઈ પટેલ મગાભાઈ ગોવિંદભાઈ પટેલ, લ'તુભાઈ જગાભાઈ
પટેલ ગોવિંદભાઈ નાનાભાઈ પટેલ, મગવદાસ નરોત્તમનાસ સોની,
શુધાભાઈ ઝીણુભાઈ પટેલ કાનજીભાઈ પાચિયાભાઈ પટેલ
નાથુભાઈ ઝીણુભાઈ પટેલ નારણભાઈ બાનાભાઈ પટેલ હીરા
ભાઈ દેડાભાઈ પટેલ ડાહ્યાભાઈ ગોપાળભાઈ પટેલ નારણભાઈ
રવજીભાઈ પટેલ, હીરાભાઈ કાનજીભાઈ પટેલ ગોર્દાભાઈ રવજી
ભાઈ પટેલ, ધીરજલાલ નાથુભાઈ મધી કચરભાઈ સુખાભાઈ
પટેલ પ્રેમાભાઈ લાલાભાઈ પટેલ, ઉકાભાઈ ગોપાળભાઈ પટેલ
ભવાનજીભાઈ જીકાભાઈ પટેલ, પ્રેમાભાઈ છીકાભાઈ પટેલ,
ભાણુભાઈ લાનભાઈ પટેલ

ઉપરના ભાઈઓ છૂતી ગયા હતા

રણછોડભાઈ ઝીણુભાઈ પટેલ ૬ માસ, સોમાભાઈ પ્રેમા
ભાઈ પટેલ ૪ માસ મનુભાઈ ઉમેદરામ ગોર ૬ માસ, મણિ
ભાઈ શનાભાઈ પટેલ ૬ માસ, દયાળજીભાઈ કેરાવલાઈ પટેલ
૬ માસ, દયાળજીભાઈ સોમાભાઈ પટેલ ૬ માસ છોડુભાઈ
છીમાભાઈ પટેલ જમીન, છીમાભાઈ ફુલાભાઈ ૪ માસ રણ
છોડભાઈ લાલિભાઈ પટેલ ૬ માસ, દયાળભાઈ મોરારભાઈ પટેલ
૬ માસ, બીખુભાઈ રવજીભાઈ પટેલ ૬ માસ

ઉપરના બાઇઓને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મળ થઇ હતી

તા. ૬. જે ભાઇએ છટી ગયા તેમણે કાચી જેલમાં વર્ષથી દોઢ વર્ષ વીનાચું હતું. જેમાં પકડાયા પછી એક વર્ષ નાની કોર્ટમાં આસિ. કલેક્ટર શ્રી જાદવની કોર્ટમાં કેસ ચાલેલો અને તેમાં ૪૮ માંથી ૨૫ છટી ગયેલા તે પછો મેસનમાં છ મહીને કેસ ચાલેલો તેમાં ૨૩ માંથી ૧૨ જણને સજા થઇ અને બાકીના છટી ગયા ધરપકડને દિવસે ૧૭ જણ કુલ પકડાયેલા, પાછળથી કેટલાકને નવસારી આરના જના પકડી લીધેલા અને કેટલાક છુપી પ્રવૃત્તિ કરતાં અચાનક હાથ આવી ગયેલા.

સોડિયાવડ ઘાડ કેસમાં સંડોવાયેલા આરોપીઓનાં નામ

જયરામભાઈ રૂઢીરભાઈ, લલ્લુભાઈ મકનજી, પ્રભુભાઈ હોશુભાઈ, દયાગભાઈ કેશવભાઈ, નાયુભાઈ જીવાભાઈ (દેલવાડા), કાનજીભાઈ શુભાભાઈ (દેલવાડા)

ઉપરના બાઇઓને મળ થઇ હતી.

ડાલ્લાભાઈ શુભાભાઈ, હીમાભાઈ શુભાભાઈ, હરિભાઈ ડાલ્લાભાઈ, વલ્લભભાઈ, નારણભાઈ, ગાંડાભાઈ, હીરાભાઈ બાણાભાઈ.

ઉપરના બાઇઓ દેલવાડાના વતની હતા અને છટી ગયા હતા.

છેક સુધી છુપા રહેલા અને મદદનાહીની મુશ્કેલી અનુસાર જતે પોલીસ યાણમાં હાજર થયેલા અને કેસ ચાલેલો. આ કેસમાં બહુમતી થી મોતીલાલ વીજુ અચાવ અર્થે દેશરાજથી પ્રેરાઈને ઉભેલા અને બધા નિર્દોષ છટી ગયા તેમની યાદી

દયાગજાન મકનજી પટેલ, હીરાભાઈ મકનજી પટેલ, મેસાઈભાઈ હોશુભાઈ પટેલ, રવજીભાઈ હોશુભાઈ પટેલ,

નાનુભાઈ છીબુભાઈ પટેલ, કનુભાઈ રામજીભાઈ પટેલ,
રામજીભાઈ ફકીરભાઈ પટેલ, સુખાભાઈ મોખાભાઈ પટેલ
(સગન થઈ)

ઉપરના ભાઈઓ મટવાડ, કરાડી, કોથમડીના રતની હતા

સરકારે પ્રથમથી ડીટેન્ડુ તરીકે લીધેલા

નાથુભાઈ ઉકાભાઈ માધી, ગણેશજી સુખાભાઈ પટેલ,
ફકીરભાઈ (કોથમડી), બાનાભાઈ સુખાભાઈ (મોખવા).

તેમના સગાવહાલા હાથ નહિ આવવાના કારણે
રોષે ભરાઈને સરકારે ડીટેન્ડુ તરીકે લીધેલા.

નામ	ગામ	કોણ હાથ નહોતું આવ્યું ?
ફકીરભાઈ છીબાભાઈ	કરાડી	તેમનો દીકરો જયરામ ઉર્ફે જેકે
જયરામભાઈ વંસજીભાઈ મટવાડ		બાણેજી પ્રજુભાઈ છીબુભાઈ

કેસમાંથી નિર્દોષ છુટી ગયા પછી ડીટેન્ડુ તરીકે લીધેલા

રામાભાઈ ઉકાભાઈ કરાડી, છોડુભાઈ છીબાભાઈ મટવાડ.

સગાને આશરો આપવા માટે કેસ ચલાવી સજા ફરી

કેશવભાઈ જયરામભાઈ બોલાવી તેમના બનેલી પગશોત-
મભાઈ હીરાભાઈને આસરો આપ્યો.

ગોળીબારમાં અત્યંત ઘાયલ અને હોસ્પીટલમાં

૧ મોરારજીભાઈ પોચિયાભાઈ કરાડી, ૨ ગણુડોડુભાઈ
લાલભાઈ કરાડી, ૩ મગનભાઈ ધનજીભાઈ મોખવા, ૪

રણછોડભાઈ લાલિયાભાઈ મટનાડ, ૫ બીખાભાઈ રવજીભાઈ કરાડી, ૬ લવાનજીભાઈ છીકાભાઈ મછાડ, ૭ મંગાભાઈ ગોવિંદભાઈ સામાપુર ૮ ત્રેમાભાઈ છીકાભાઈ મછાડ.

ભાઈ મોરારજીભાઈ પોચિયાભાઈના પડખામાં ગોળા વાગેલી અને આરપાર નીકળી ગયેલી તથા રણછોડભાઈ લાલિયાભાઈને પેટમાં ગોળા લાગેલી. આ બંને ભાઈઓના શરીરમાંથી અત્યંત દોહી વહી ગયું અને ચોમાસાના કાલમાં ખાટલાઓને માથે મૂકી લઈ જતાં ધણે સમય પસાર ગયેલો. નવસારીના ડોક્ટરોએ અત્યંત મહેનત કરવા છતાં ૨૨ મીની રોજ એ બંને ભાઈઓએ પોતાનો દેહ છોડ્યો.

ભાઈ મનમોહન સાયળમાં ગોળા વાગી હતી, હોસ્પીટલમાં બારેક ફિસ રાખ્યા પછીયી ગોળા કાઢી અને સેપ્ટીક થતાં તે પણ મૃત્યુ પામ્યા.

બાકીના ભાઈઓ હોસ્પીટલમાં ધણે વખત રહ્યા પછી સારા થયા હતા.

['ભારત વિદ્યાવધ' કરોડીના ૧૯૪૨ થી ૧૯૪૬ ના અહેવાલના સૌજન્યથી]

અમદાવાદની શહાદત

શહીદવીર વિનોદ કિનારીવાળા—

૧૪૨ ની
સ્વાનંત્ર્યની લડતમાં
વિદ્યાર્થી આત્મમનો
શળો પણ નોંધપાત્ર
હતો. ફેટવાય વિદ્યાર્થી
આત્મમનોએ ગો-
રાઓના અમાનુષી
અત્યાચારોની સામે
અહિંસક સામનો
દરી, તેમની રાક્ષ-
સોમાંથી છૂટતી અ-
સહ્ય ગોળાઓની
પણ પગલા ક્યાં
પગર રાખીએ
ની શાન વધાવવા
અને તેને બચાવવા

શહીદવીર વિનોદ કિનારીવાળા

બ્લોક - માંડવીની પાલ મેવાસંઘ
અમદાવાદના સૌજન્યથી

કરકતો રાખવા માટે પોતાના જીવનના બલિદાન આપ્યા હતા
મરત્ર મલા અને મરઘસ બધી હતી, પણ પ્રજાએ પોતાના
જીવન સાથે ખેલવા માટેથી પરદેશી હકુમતના પાયા હચમચાવી
નાખવા માટે તેના કાનુનોનો ભંગ કરવા માડ્યો હતો કાનુન
ભંગ કદ મહેતો નહોતો, તે તો જીવન મટામટનો ખેન હતો
આ સમા અને મરવમનીના કાનુને તોડવામાં વિદ્યાર્થી

આનમનો કાળો પલ્લુ ૨૪ નાનોમૂનો નહતો વિદ્યાર્થીબાઈમહેનો દસતે મોઝે ગોળાઝો છાતી પર ઝીવતા મોનને બેટતા હતા અને માથીતારોને પોતાના મૃત્યુથી વધુ હિમતવાન અને અડગ બનવાનો આદેશ આપતા જતા હતા. અમદાવાદની ગુજરાત ટ્રાયેન્જના વિદ્યાર્થીઓ પલ્લુ મગધસજાધીના શાહી કાનૂનને તોડના માટે એક પ્રયત્ન સંગઠન કોલેજના મેન ઉપરથી કાઢવાનો નિશ્ચય લ્યો અને મરઘમ અત્રેની તૈયારીઓ કરવા માઢી સિગીન લકુમનના પદાદાર સેવકો તો ત્યાં હાજર જ હતા મરઘમનુ નામ સામળી પોતાની કોઢીની તરમ છીપાવના માટે તેઓ તો ખરે પડે તૈયારજ હતા વિદ્યાર્થીઓ મરઘસ કપે જે વાર્ડ ગયા અગસની આગેવાની સેવા કોષ આગળના આવે ત્યાં મુખી મરઘમ નીકળે શી રીતે? છેવટે શહીદ વિનોદભાઈ કિનારીવાલા મૃત્યુની પરવા કર્યા વગર ગોખરે આપીને ઉભા અને મરઘસને મળોર્ધાને કહ્યું, 'માફ ગમે તે થાય, તમે મરઘસને આગળ ધપાવજો' અને સંગઠનને ઉપાન્વાનો આગેના આપ્નો કે તગજ મનુજી કરતી ગ્રામીઓ છુગી અને વિનુભાઈની ડાલીમા મોમગી નીખજા મજ, પતા પડતા પજ ઉપરના રાખેને અનુમદરાનું તેમને મિત્રાને કહ્યું અને ધરે ગીગ નિરામા પોઢી ગય ગ. ગિનારીવાલા ગુજરાત કોલેજના ૬૦૮૨ આલમના અભ્યાસી અને કોલેજના એક આમજ પડતા વિદ્યાર્થી હતા. અદિમા એમની રજોગમજા જરી હતી કોનેજ છુરનમા એમની હાગકિર્મી ઉજવજા હતી અને મોના રાગીલા હતા. તેઓ ધનરાન પિતાના પુત્ર હતા પણ રક્ષાના મોદમા ન રમાતા રવરેજ પ્રેમને કલ્પમા પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું આને પણ વિદ્યાર્થી આજ મમા તેમના ઉપરોક્ત કન્દોમુંદુ ત્યાં કે તેઓની ખર્મી ગુજરાત કોલેજના છુરણના આજગ કિર્મી કન્દમા આવી છે પન્વ ૨૦૨૬ સુધી તમારી શહીદીને

શહીદવીર ઉમાભાઈ કડિયા—

સ્વેચ્છાતંત્ર્યની

લડતમાં ગુજરાતે
કદી પાછી પાની
કરી નથી અને તેમ.
ય તેનું પાટનગર
અમદાવાદ તો મમ
ન ગુજગનના સ્વા
તંત્ર્યની લડતના
સૈનિકો માટે પ્રેરણા
દાતા બની રહ્યું છે
લડતના મંડાણ
ચાલ કે બધા આઝા
દી પ્રેમી ગુજરાતી
નરપુરોનોની મીટ
અમદાવાદ તરફ મ
ડાય છે એવીજ
ગીતે રહ્યાના મુક્તિ

શહીદવીર ઉમાભાઈ કડિયા

બ્લોક - માડવીની યોગ નેવાસધ
અમદાવાદના સૌજન્યથી

મગ્રામમાં પણ અમદાવાદ મોખરેજ રહ્યું હતું એ આતંત્ર્ય
સમ્રામમાં રાજામરના કેટલાય નામી અનામી કોઠે બધાં નવ
જુવાન અને કેટલાક યૌવનને ઉમરે પણ નહિ પહે એવા એવા ભાઈ
બહેનોએ હમતે મુખડે દુશ્મનની જાળીઓ છાતી પર ત્રીરી
પોતાના મહામોઢા જીવનનું મનિદાન દીધું છે એ ઉમાભાઈ
તેઓમાના એક હતા તેઓ દરિયાપુર વ્યાયામ મંદિરના જ
અનિધ અને સેવાપગથણ સચાવક હતા તેમને આવામનો
અને તેમણે ખાસ કરીને પગ ાળા મુમાદરી જવાનો ગજગનો

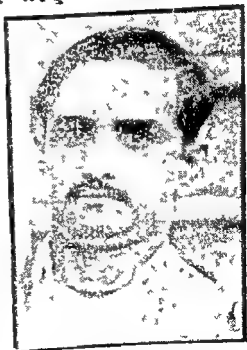
ગોખ હતો. અમદાવાદના વ્યાયામ હૃદયિકા દળના તેમને પ્રતિ નિધિ નીમવામાં આવ્યા હતા, એ પરથીજ સમજી શકાય કે તેઓ વ્યાયામના પ્રખર ઉપામક હતા. રાજનગરના કેટલાય કિશોરોને વ્યાયામનું સાસ્ત્રીયજ્ઞાન તેમણે આપ્યું છે. વ્યાયામથી શરીર મુદ્દઠ કરીને જેસી રહેવું તેમને પમદ નહોતું તેમના હીનમાં માદરેવનનને માટે કઈક કરી છૂટવાના મનોરથ બધા હતા અને તેમ કરતા જીવનનું ગણિદાન દષ્ટિ દેવું પડે તો તેનાથી પોતાનું જીવન સાર્થક થશે એમ તેમની દૃઢ માન્યતા હતી આથી રીતે તેમને રાષ્ટ્રીયતાનો માથો રગ લાગેનો હતો “દેશકે લિયે” એ તેમનો જીવનમંત્ર હતો શારીરિક વ્યાયામ ઉપગત નિશાનગાજી તથા તિરંગાજી એ પણ તેમનો ખાસ શોખ હતો અને તે ચોખ પૂરો પાડવા માટે અમદાવાદની ગાયકવાડ એમેક્સીએશનના સભ્ય બની આગળ જતા તે વિચિત્રનું સંપૂર્ણજ્ઞાન મેળવી છેવટે તેના શિક્ષકપદે નિયુક્ત થયા હતા આ રીતે સ્વાતંત્ર્ય મુક્તિના મોક્ષને જરૂરી તમામ જાતની ફેગવણી તેમણે મેળવી હતી આથી રીતે તેઓ અમદાવાદના યુવાનોના પ્રણેતા અને ધર્મપા દતા “જગ ના સ્વાતંત્ર્ય મુક્તિ મળતે દિં મા નિઃપ્રાણ જનની જની ઓટીસ સાદી સન્નનને જીવત રાખવાના ફેગદ પ્રયત્નો રૂપે ગોગાએ આપણા લાડીના નેતાએને જીવતા મળીઆ પાછળ ધકેલી દષ્ટિ દેવત પર મનને ફેગડો વીઝવા માડ્યો હતો અને રો રો અનેક હીન માથા વધેરાઈ ગયા હતા અમદાવાદમાં પણ મુક્તિના જાગૃતી ફાટી નીચ્યો તેને સાત પાડવા માટે બ્રિટિશ સૈનિકોએ ગોગાએને આશરો લીધો અને અનેક નિર્દોષ અને નિર્પરારી વધો, યુવાનો અને મનુષ્ય જાગડોને પણ ગોગાએ દર્દી ગયા ૨૧ ઉમામર્ગ તો સ્વાતંત્ર્ય સમાપના એક અના મેનિક દતા

તેમને તો દુશ્મનો છોડેજ શાના ? તેઓ અહિંસક હડત ચડતા હતા તેવામા એક દુશ્મનની ઝોળી તેમની છાતીની આરપાર નીકળી જતા એ તેમના નશ્વર દેહને છોડી ઈ એકાએક તેમનો પ્રાણ પખેડ આ ફાની દુનીયાનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગમાં જઈ વિરામ્યો
પદન હો ' .શહીદવીર ઉમાભાઈને ' .

શહીદવીર નારણભાઈ પટેલ—

શહીદવીર

નારણભાઈ અમદા-
વાદમા આવેના નરિ-
પુર તેમજ વાડીમામ
ચિન્નારમા વ્યાયામ
પ્રતિના પ્રયોગમાના
એક અગ્રણી હતા.
તેઓશ્રી યુજરાત
રાજમા પોતાના મા
મર્ગ અને શક્તિ
માટે અજોડ ગણાતા
હતા છતા તેમના
હૃદયમા ક્યાન એવે
તનુ નિગાહિમાની
પણ અને નમ્રતા
બહેના હતા તેમની
રાતિતે. ઉપયોગ
તેઓ બીજાઓને રંગતમા નહિ પણ બીજાઓના કંવાળ
અને ગદાજી માટે દેતા નિગાહિમાન અને નમ્રતા કેવા

શહીદવીર નારણભાઈ પટેલ

જ્ઞેડ - માડવીની પોળ મેવાસધ

અમદાવાદના સૌજન્યથી

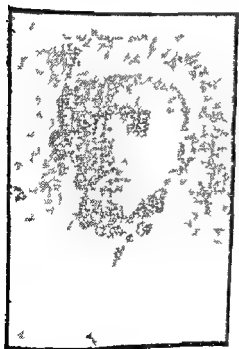
તેઓ બીજાઓને રંગતમા નહિ પણ બીજાઓના કંવાળ
અને ગદાજી માટે દેતા નિગાહિમાન અને નમ્રતા કેવા

તેમનામા નિખાનમપણુ અને મળતાવડાપણુ દોઢ અજબ પ્રાર્થનું હતું અને તેથી તો તેઓ અમાન જદ મરંમા પ્રિય હતા. યુવાનોના તો એ પ્રણેના હતા એટલે યુવક સમુદાયમા તો તેઓ જુવાન હયાના સિંહાસને જ વિનાજતા હતા. કુલીમાજ પડેનાનોની માલક કમ્ત સર્ગ મજબુત જનારી મમ્ત થક પડ્યા રહેવું એવો વ્યાધામનો અર્થ તેઓ કરતા નહિ તેમને મન તો વ્યાધામનો અર્થ જુલોજ હતો. ગરીબના મર્યાંગી વિદામની માથે માથે છુદ્ધિનો નિકામ સાની મમાજની અનેક ગીતે એના કરી શકે તેના ગ્રથમેવકો તૈયાર કુવા એવો એમનો ઉદ્દેશ હતો. અને તે ઉદ્દેશ તેમણે જનસમુદાય મન્દા અમમળના અનન્વા અને માહમભયો આસ્પષ્ટ પ્રયોગો ગજુ કરી જનતામા અને તેમાય ખામ કરીને યુવાનોમા વ્યાધામ પ્રત્યે અનેકી અભિરચિ ઉત્પન્ન કરીને પાર પાડ્યો. તેમના સાધામના પ્રયોગોથી અનેક યુવાનો તેમના તન્દ આડપોવા અને તેમણે પણ અનન્ય ઉત્સાહ અને ધગથથી એ યુવાનોને ઉત્તમ પ્રકારની તાલીમ આપી અને યુવાનોનું શિક્ષતમદ્દ અને તાલીમન્દ્દ જુથ ઉભુ હતું. આની રીતે તેઓ એક મજદતકાર પણ હતા. ગાનગાની ચગવગમા સડતના હકા રાગે અને બીક માનવીના હંથમા પણ જુન્મે અને હિમન પ્રગે અને દેશને ખાતર વલ્લ કરી શૂદવાની અભિનાસ બીક હંથમા પણ જાગ્રત થાય પછી તો વીર પુરગે તો હંકા માજગવાના નહિ પણ હકા મજ્જનવાના જ હાય એમાય નાગજુમાજ તો માહમિકરીર હોવા ઉપગત રાંદય જાવનાના ગમે ગમાયેના ઉત્સાહી નનયુવક હતા એમની તો વાત જ ની કરવી. જગની વોકકાન્તીમા તેમણે અપૂર્વ અને અત્ય ઉત્સાહથી ચગવગમા આગેવાની ભર્યો જાગ મજ્જયા તેઓ તેમના માધીદારો માથે અગ્રેજ રાજ્યના પાયા દયમચાતી

નાખવા માટે મેદાને પડ્યા અને પોલીસના ગોળીમારના ભોગ
ખન્યા અને સહાત્તને વર્ષો

નાજનમગ અમદાવાદની જનતાએ આ શહીદવીરની યાદમાં
'નારણભાઈ અમરક સમિતિ' ની સ્થાપના કરી જે શહી વીરનું
ભાગ અમર કર્યું છે આ સમિતિ તરફથી દર રોજ તા ૨૫
ના રોજ દેશના નામી અનામી શહીદોને અજની આપવાના
માર્ગક્રમ યોજાય છે અમર ગડે શહીદવીર નાનુભાઈ

શહીદવીર નાનુભાઈ પટેલ—

શહીદવીર

નાનુભાઈ ઉત્તર ગુજરાતના કચ્છસણ
ગામના વતની હતા. તેઓ આર્થિક રીતે
મગીમ, પણ પગ કમી અને માહોશ
મેદૂન પિતાના પુત્ર હતા તેમના પિતા
એક સામાન્ય ખેડૂન હતા મહામહેનતે
મુઠુ મન જ બચેપોણું કરતા હતા પણ
બ્યારે ઘરમાં કોઈ મારો ન-એ પ્રસંગ
આવે તે વખતે મીઠા મગીમ એને ની
માઠ તેમનું પગ

શહીદવીર નાનુભાઈ પટેલ

નોંધ - આ રીતી યોજ સેવાસથ
અમદાવાદના સો ન્યથી

ડરજના બોમ્બ તો આવી આર્થિક સકટ વેલુ પડતુ અને તે રીતે તેમના કુટુંબને સદાય આર્થિક મુશ્કેલી રહ્યા કરતી. સ્વ નાનુભાઈ પિતાની આર્થિક મુશ્કેલી દૂર કરવામા સહાય ૩૫ થઈ પડ્યા માટે ગામડું છોડી અમદાવાદ શહેરમા આવી થલો કરવા બાગ્યા તેઓને વ્યાયામનો અને તેમાય ખામ કરીને યોગીક વ્યાયામ, આસનો તથા યોગીક પ્રયોગોનો મારો શોખ હતો અને તેમા તેમણે ઘણીજ કુશળતા મેળવી હતી. તેઓને હિંદુત્વતુ અ- અભિમાન હતુ અને સાથે સાથે આઝાદીને માટે મુઠતી ઠોઠેમના પણ તેઓ મુક્ત અનુયાયી હતા ૪ સ ૧૯૩૦ ની ચળવળમા અગત્યનો ભાગ લઈની ઠોઠેમ પ્રત્યેની વડાની તેમણે મનાયી આપી હતી અને આ રીતે તેઓ એક જુના સેનક અને લડવૈયા હતા સમાજ સેવાનો પણ તેમને એટલેજ નાદ હતો. આમી થદાનદ સરસ્વતીના પણ તેઓ મુખ્ય અનુયાયી હતા અને તેમણે સિટીંગ મંતનતના અભ્યાસો સામેની લડતમા અગ્રનાય બની સાગિત રહુ હતુ યોગીક વ્યાયામ અને સમાજ મેનાની ઉપામના એટલી તીવ્ર હતી કે બમ્બ હરી મધનમા પડવાનુ તેમને ખમ્બ નહતુ અને તેથી તેઓ ૨૦ હિમરે સફી થયા ત્યાં સુધી આજન્મ-અર્ચનાક્રિયા રહ્યા હતા અન્યાય અને અનાયારના તેઓ ધૂંર દિરોની હતા અને જીવનની છેલ્લી પળો સુધી પણ તેનો મામતો કરના તત્પર રહેતા અને એ મુજોને લીધે જ ૪૨ ની લોકકાન્તીમા ખ્રીટીશ સત્તનતના અ-વાયી પગલા મામે એમણે મોઝ્યા માડ્યા અને ખ્રીટીશરોના અન્યાય અને નિર્દોષ પ્રત્ય પગના અભ્યાસારનો મામતો કરતા કળા તેઓ મૃત્યુને બેટ્યા. રાજ-નગર અમદાવાદના એ ચોથા ચહીદોના હતા ધન્ય છે 'વાહીદરીર તમાગા મૃત્યુને'

શહીદવીર નંદલાલ જોષી

શહીદવીર નંદલાલ જોષી

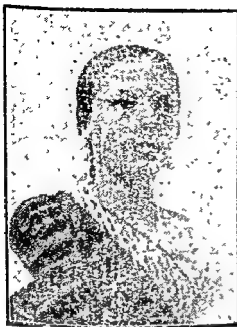
ખ્યાલ - માડનીની યોગ એવાસથ
અમદાવાદના સૌજ મથી

ની બ ત મમયે પણ એવી એ ૨ ૧૪ ય સત્રામના મે બળના
મૈનિકોડી જોડી અમર નામના મેળવી મજ એ કની જોષી
અને નરહરીની જોડવી જોષી એટલે જ ન નામ જોરો
જેઓ દિદુગતાનના મદાન મુમાકર હતા તેમજો માય ન પર
હમરો માદનની મુમાકરી કરી હતી અને દ્રાવેનસ દ્રામો શ
કરી ભારતની જનતામા મુમાખરીના રાખ ઉત્પલ કર્યો હને
૨૫ નરહરી તેમના મિત્ર અને મહ કાયકર હતા તેમને પણ
મુમાકરીનો જાકુજ રાખ હતો આ તમની સાથ નહી મહુ

શહીદવીર

સન ૨૨ મની જો
ડીથી મ્યો ગુજરાતી
અમલ હશે? દેશમા
કોમી એકતાની ખાતર
પાણપણ કરનાર
એ ૧ વીરોના નામ
તા નવત્ર ભારતના
ધતિહ મમા મુખ્યા
શરે લ ૧૧૦ એ ત
ચક્ર આજની પછી
ના મોમી નડની
રાત પરતુ આજની
મોની અગવળ પુરા
જોમથી ચાનતી હતી
તે મમયે એને કે
૧૯૪૦ ની ચાલત

પર્યટન કર્યું હતું શહીદ નંદલાલભાઈ શારદા મંદિરના ભૂતપૂર્વ
શિક્ષક હતા તેમનામા સાહસ, શૌર્ય અને હિંમત રોમે રોમ
હતી અને એ સાહસ અને હિંમતથી જ તેમણે આખા દેશનો
પ્રભાવ કર્યો હતો '૪૨ની સ્વાતંત્ર્ય લડતમાં શહીદીર વિનોદ
કિનારીયાળાના મૃત્યુને નજર મામે જોઈ તેમણે પ્રાણનું કામ
વેગથી ઉપાડ્યું અને બ્રિટિશ શાહીરાજના અત્યંત અને
અત્યાચારી વલણ સામે જક પોકાર્યું. સત્તા અને સરંધ્રમ
જાંધના કાનુનો તોડવા માડ્યા અને એ રીતે સત્તા ટકાવી
રાખવા ધમપછાડા કરી બ્રિટિશ સરકારના પાયા હથથારના
માડ્યા. મામેથી પ્રતિકાર પણ સખત મથો, પણ પરાધિનતાના
રોગથી જા વીરને તેની પડી નહોતી એને તો પોતાના
જીવનની પણ પરવા નહોતી મૃત્યુ ક્યો પણ આદર્શ તે કહી
શકાય તેમ નહોતું. કાળે કે બ્રિટિશ સૈનિક પડતી મનનતને
ટકાવી રાખવાના ધમપછાડામાં જાન જાત્યા હતા અને મોઈ-

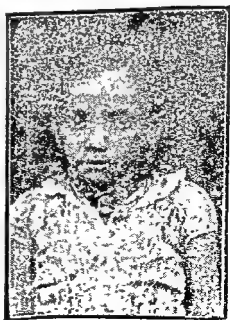

ભારતની મુક્તિનો જંગ
ખેડાઈ રહ્યો ત્યારે જયા-
વતીએ સંઘવીએ પણ
પોતાના મહામૂલા જીવનનું
બલિદાન આપ્યું છે. સ્ત્રી
દિન અંગેના સરઘસમાં
સરકારે 'ટીયર ગેસ' છોડ્યો
તેમાં આ એન બોગ બન્યાં
અને 'અલ્લે જાવ' નો નાદ
ગજવતાં આ એન શાશ્વત
નિદ્રાને ખોલે પોઢ્યાં. તેઓ
વિદ્યાર્થીની હતાં. અમદા-
વાદની '૪૨ ની લડતનાં
પ્રથમ સ્ત્રી શહીદ હતાં. વંદન
હો તેઓની શહાદતને !

જયાવતીએ સંઘવી

મહાત્માજીનો જન્મ
દિન ઉજવતાં આશાનો
દિપ જલાવતાં મધુકા-
ન્તા ડાબાલાલ સોનીએ
રૂંઠા ૧૩ વર્ષની નાની
હિંમતે અમદાવાદ ખાતે
તા. ૨-૧૦-૪૩ ને
રોજ શહાદતને વર્ષો
હતાં.

:- આજીનો દેશ :-
શહીદ વીરાંગના
મધુકાન્તાએનનો છે.

બોલાકો:- માંદવનીયાજી જેવાસંઘ અમદાવાદના સીન-૩૩૩

શબ્યમકે ડોવર્ગેક્તા હો મિંગાર સીને પે,
મ્વને લિજા કો કલેજેમેં મ્યાન કરતા રહો ...

ગુણવંતલાલ માણેકલાલ શાહ

બ્લોક - માણીની પોળ મેવાસધ અમદાવાદના સૌજન્યથી

ગુણવંતલાલ માણેકલાલ શાહ 'કરેગે યા મરેગે' નો નાદ સાબળી અબ્યાસને ઉચો મૂકી, પરદેશીઓને પડકારવા કટીમદ્ધ બન્યા. શહાદતને વરેવા શહીદ રસીક જાનીને અંજલી આપતા હતા ત્યારે ગોળીથી વિધાયા અને રસીકની પાછળ સ્વર્ગમાં સિધાવ્યા રસીક અને તેઓની શહાદતથી અમદાવાદની લડતમાં જુસ્સો આવ્યો. વંદન હો વીર શહીદની જોડલીને.

આપ માનો ન માનો સુરી આપકી,
હમ મુસાફિર હે કલ્લ અપને ઘર જાયેગે ..

ગોળાનદામ છગનના
ગમી મામરા ગામને છોડી
તાળ જ શહેરમા આવ્યા
હતા છગનના અધા કોડ
અંગ ના તેઓ મહ
ત્વામશી અને ફના ચ
જરાતી સાવનાનાગા હતા
આઝાદીના યુદ્ધમા રણમેરી
મ મળના જ તેઓએ ઝ
પના યુ અને અમદાવા
ખાતે ૨૦ વર્ષની ઉમરે
તા ૨૬ ૧૧ ૪૦ ને રોજ
શહાદતને વગી અમર
નામના મેળવી વળ હો
તેમની શહાદતને ।

ગોળાનદામ ગમી

નરહરિ-નદનાની
મેડલીમાના તેઓ એક
હતા માથે ન્યા અને
માથે જ વીર અણુને
મેળ્યા નમન હો વીર
નેડતાને ।

આણુનો ફોગ -
ગાલીદવી
નરહરિભા ના છે

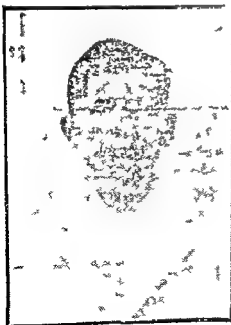
આકા - મા શીરપે જ
મેવાસદ અમદાવાદના
નો ન્યથી

નાથાલાલ મોમયંદ
 શાહ જેઓ પ્રતિમના
 માયા કાર્યકર હતા
 અને મહાગુજો ના બહાર
 હતા તે પ્રો બુદ્ધિસાગી
 રેલ અને મુમદ્દા હતા
 માળોમના મુમિત યજ
 મા તેઓએ અમદાવાદ
 ખાતે તા ૯-૧૧-૪૦
 ન રાત્ર ૧૬ વર્ષે
 રૂપે મમિદાન આપ્યું

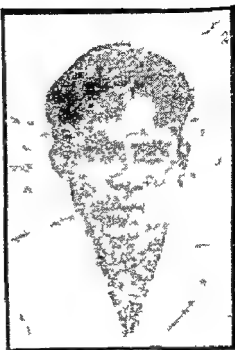
બેલ - મા. રા. પ્રોજ
 નોવાસપ અમદાવાદ હતા
 નીજમચી

પુષ્પવદન નામવાન
 મહેતાએ આજાનીની
 વણમેળી મૂળી મુખા
 યનમા જ પના પુ બા
 અમદાવાદ ખાતે તા
 ૧૦-૧-૪૩ ન રોજ
 પ્રકા ૧૬ વર્ષે ઉમરે
 અમાનુષ અત્યાચારનો
 બોગ મન્યા તેમના
 નામ પ્રમાણે તે નાનકડું
 પુષ્પજ હતા આજાની
 યજમા પુજા ધ્યાને
 તેમનો ઉચોગ થરા
 પુષ્પવદન મહેતા

जीते रहेंगे तो सबसे मिलेंगे
नहि तो करना करनराम मुका

पञ्चतन्त्र मोहन
नान रावन केओ
तेमना इहु म॥ ओकना
अके सीपानी हना
बागमैरानी युवाभी
नी जहरी तोडारना,
जानीमोनी जोगाओ
हमने युम नाना
छातीमे श्रीनी अमर
ना आते १८ नानी
उभरे ता ६-३-४३
ना रोज सहाजने
यहाँ अल शहीदानी
हाजमागामा ओक म
पुत्रा उमेर्यो तेओना

शहीदवीर पञ्चतन्त्र गवस
कनेक - भा चीनी चोग नेवासध
अमदावाहना ओ न्यथी
लक्ष्मणा पुत्रना मवि ल मचन तमोना इहु मत महन शक्ति अर
ओर प्रार्थना

ये न पछो गके दिध नार्थे
ग धिध भेन दगा उध नथ

કરમસદના શહીદવીર

તા. ૬ મી ઓગસ્ટ ૧૯૮૨ ના રોજ ૫ આપુષ્ટ અતે બીન અમંગલ્ય નેતાઓની ચિટીસ મગદારે કુલેલી આંચિની ધરપકડથી દેશભરમા લડનાના જુનંદ ના ગાથ ઉચ્ચો હતો

એડા છુલ્તામા પણ આગેવાન ગણાતા કાર્યકરોની ધરપકડ થત અને જનતા હડતાન, વિરોધી મરઘમે અને બાંગડોડના માર્ગે

જમ રહી હતી. વિદ્યાર્થીઓ શહીદવીર બાબુભાઈ શાળા, કેલેજોમા જવાનું બધ કરીને ટુકડીઓ દ્વારા ગામડાઓમાં સરકાર વિરોધી આદોષન ચલાવવા જતા હતા. પોલીસોએ પણ દમન નીતિ અખત્યાગ કરી હતી

કરમસદ એ એડા છુલ્તામાં આવેલ ગામ છે ત્યાં પણ રવાનગ્ય મહામ આનતો હતો કરમસદના યુવાનોને શુલામીની જંછર ખપતી ન હતી. તા. ૧૮ મી ઓગસ્ટે યુવાનોએ મરઘમ કાઢ્યુ, બજારમા પોલીસોએ તે મરઘસને રોક્યુ. અને ગોળીમાર શરૂ કર્યો. સરઘસના ગોખરે આનતા શ્રી બાબુભાઈ મોમાશાન પેન ૫૦ ગોળી આવી અને આરપાર સગીરમા આવી ગઈ અને તેઓ તેજ ચલે શહાદતને વર્ષા

તેઓનો જન્મ તા ૧-૪-૨૧ ના રોજ થયો હતો મૃત્યુ સમયે તેઓની ઉંમર માત્ર ૨૧ વર્ષની હતી તેઓનો અભ્યાસ અંગ્રેજી ૭ ધોરણ સુધીનો હતો વાન હો ! શહીદવીર બાબુભાઈની શહાદતને

સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામના સમાચાર

કોંગ્રેસમાં રમાએલી માર્શીદ આંદોલન મિતિ

કોંગ્રેસના રહીતીયોના ગમ માટે એક મિતિ નક્કી
ગામ આવી છે. આ મિતિના કુલ પાંચ હોદ્દાવાળા અનુપરામ
આમ તમામ માટે કુલ પાંચ કોંગ્રેસમાં પોતે છે આ મિતિ
નિત કોંગ્રેસમાંથી મી અમલનામ રાષ્ટ્રપતિને રૂબે પોતાની
આમને તમામ હાલની કોંગ્રેસની જગ્યા અને માન રૂબે કરી
સમજાવ્યું હતું છે. તેના રૂબે મંડળમાં મા ગણપતિ મંડળમાં
પોતે (માટે મંડળમાં મા આ મિતિ). આ કોંગ્રેસમાં અનુપરામ
ગામ આમ. આ કુલ પાંચ કોંગ્રેસમાં પોતે. આ નક્કી
મેળોનામ રેમક અને તમામ એક જગ્યા છે આમ કોંગ્રેસ
કોંગ્રેસની સલામત બાંધી ગામને કોંગ્રેસ ૩૫ અને તે મંડળ
નક્કી પ્રવચન થઈ રહ્યો છે અરેબર તે ધન્ય છે પાંચ છે

અહામના મોળીઆરમાં ઘણાએ આ જગ્યાની સાલ દેવે
પોતેગામી ૩૪ કુલ પોતેની કુલ આખર બેનીસાદી કોતેજ
નેરા અને મામકોમાં પ્રચાર ૩૪ નીકળેથી તેમાના તેઓ
એક છે કુલ કોતેજ એક નામની નક્કી મંડળ

કુલની પાંચ પોતે પોતે છે તેત સમાચાર રંગામાં
મળના, અહામખામ ઉતરવુ નક્કી તેમ નક્કી કરી તેઓ અહામ
નેચનથી મારીમાં જગ્યા નીકળવા પોતે આવી નિર્ણયોમાં
બેસી ગયા અને મોળીઆર ૩૪ થયો કોલક મત્તુ પાંચ અને
કોલક ઘણા ઘણાએમાં એક આ જગ્યામાં લીરામાં
દેવે હતા તેઓ કુલમાં રહી છે તેઓને મોળી વામગામી
પગ કપાવે. ૩૪ થયો છે તેઓ બી એ, એલ એવ બી પાંચ
કરીને હાલમાં અમલવાદ મુનિસિપાલિટીમાં કામ કરે છે તેઓ
અહામ મોળીઆરના જગત પ્રતિક છે ધન્ય છે એવીર અધુને

...રાહિદોનો સંદેશ...

(રાગ : હજારો વર્ષની જૂની અમારી વેદનાઓ)

નંદુ મગ્ધુ અમેને આમ બહાલુ, મુકિત વિના !
 નંદુ મરવુ અમારે આમ એકાએક, 'હાલા' !
 મગ્ધુ કા છ-છીએ ? ના, મા તણા મુકિત-કિનારા !
 મિગદર, નોજવાનો, કોડ સૌ અધૂરા અમારા ! (૧)

નથી પૂડ થયુ અમ કાર્ય એ, અધૂર રહ્યુ છે !
 થયુ થોડુય ના કરવુ હવે વણ્યે અમારે !
 અમતોખોલણી એ આગ હિયામા જવે છે !
 બિરાદર, થોભ, સાબળ આદ-કે-થી આરમ્બ એ (૨)

હતા અમનેય બહાના સુખ-વૈભવ-મહેન-માળા !
 હતા અમનેય બહાના માન ને અભિમાન-લહાના !
 અમેને પણ હતા જનનીતણા ખોળા કુશાળા !
 અમેને પણ હતા બધુ-ભગિની લાડનારા ! (૩)

પ્રિયાના પ્રેમના મિદા-મવુર સમણા હતા, ને
 પ્રણયના કોડ સોમ્યા કલ્પનાની ઈશ સુધા, ને
 ગગનચુખી મિનારા કે અણ્યાંતા જીવરાના !
 અમારે મે નંતા કે કોડ એ દરનાવનાના ! (૪)

પરતુ તુ-જ ને નાચીજ સૌ પાર્યિત્ર હવે એ,
 સતત અમ કાનમા એ ગાજતા અહ ! નાદ બહામે,
 પીડાતી માતની જ જીરના ખણકાર જોડે !
 રીયાતી માનડીની આચ્છ, હૈયુ વનોવે ! (૫)

જમજૂતની હતી, અપમાનીતા અમ માન આજે !
 અહા ! એ શરયરયામય માન, વૂખી-સફા આજે,

ભરી એ આખ આમુશી, ખરે દુઃખ રહી ગાને,
મૂખી-શીકો, જૂખી-દુખી છીની અમ માન, ગદામે ! (૬)

નથી એ અમ દામણુ મામ એને વજ્ર પન !
નથી નીજ માનુડા ઉછેરના, અહ ધાન પૂ !
નગાયેલી-હજીઆએની, પગાલીન માનડી જ્યા !
જીવનમા ગગ-ગમે, બોમ કે આ-નમ કેના ? (૭)

અમોએ માજાજ્યા ત્યા મા માનાના કનના !
અમોએ સામજ્યા એ સાદ, અમ વહાના નનના !
સૂખ્યા પડકાર, એ પથે પડેમા અમ નિરાનરના !
જુમણુ પથ, ન્હોના દે અમય વિચારનાના ! (૮)

મૂશીંતી 'ધા' વખત વિચારના અમ પામ ન્હોતો !
પડ્યાંતા ધા, વખત પામ-મનમ કરાવ ન્હોતો !
ધડી જીવન-મજુની હોય જ્યા, વિવાગ ત્યા ના ?
ભને સકદે હગરો કે જૂનારના દુનાના ! (૯)

° ° °

ભલે ધેના ગણો, ના મૂર્ખ, કોંની માનશે ના !
ન નેયા આ આજીવજા ત્યા જાણશે ના !
ધીરજ મદુરે ધરેની, ક્યા મુખી ધરવી અમારે ?
ભને અધીરા અમે, ઉતાવળા મજુનો જરના ના ! (૧૦)

અમારે કામ મમતા હોય ને દેશે જરા તો,
અગર અમકામ હમીથી કરી ઉમરાય કા તો,
અમારે અતરે અહ, આરજુ મમ એક આ છે
'સગમની રાખએ અમ જ્યેન જ્યા તક મુક્તિ ના'વે' (૧૧)

વિસનગર

—શ્રી. દેવગંધર્વભાઈ.

ભારત આઝાદ બન્યું.... પણ....???

આઝાદી મેળવવા માટે ભારતવાસીઓએ કેવા કેવા પ્રયત્નો
કરેલા તે જાણવા વાર્તા રૂપે તૈયાર કરેલ—

આઝાદીની કૂચ કથાઓ

[મં. મ ૧૮૫૭ થી ૧૯૪૭ સુધીની આઝાદીની માહિતી
આપતી કથાઓ માથેના કડીબધ સચિત્ર ઇતિહાસ]

સ પાનક . હર્ષદ પટેલ.] * [કિંમત રૂ. ૧-૮-૦

અનેકાબા અગિપ્રાયે મેળવી ચૂકેલ સુંદર રાષ્ટ્રીય
પ્રકાશન એક વખત જરૂર વાંચો.

—= મળવાનું કેકાણું =—

અમર બાલ-પ્રકાશ મંદિર. ચિત્રસપુરા, ભરૂચ.

કમજબાત નાશ માટે

શ્રેયસ ભંડાર. ઊંઝા. (ઉ. ગુજરાત)

હાઈન્ડી ભાષામાં મોટી જનરલ વીમા કંપની

ન્યુ. ઇન્ડિયા

◀ — વીમા કું. — ▶

— હાઈન્ડી ખાતાની પ્રગતિના આંકડા :—

૧૫^{મું} ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૭ થી ૩૧^{મું} માર્ચ ૧૯૪૭

૧૯૪૭ રૂા. ૪૧,૮૪,૯૭,૫૪૪ રૂા. ૭,૫૧,૮૯,૩૧૧

૧૯૪૮ રૂા. ૫૪,૩૪,૭૨,૮૬૩ રૂા. ૧૦,૭૭,૫૪,૨૫૪

૧૯૫૧ રૂા. ૭૫,૮૭,૪૭,૫૩૩ રૂા. ૧૪,૭૩,૫૫,૩૫૧

૧૯૫૧ માં નવું કામ રૂા. ૧૬,૬૮,૫૮.૦૮૩

... જોઈએ છે...

મહેસાણા, બનાસકાંઠા તેમજ વીરમગામ હિંદી-
બોમાં દરેક ગામમાં રીન્યુઅલ કર્મીશન કાયમને
માટે મળે તેવી દિશા શરૂ કરવાની...

એજન્સી માટે એજન્ટ તથા પગારદાર એજન્ટનાઈઝેશન

વીમા અગર એજન્સી માટે મળેલા યા લખો:-

શ્રી. જયેશલાલ જ. જોશી.

બ્રંચ સેક્રેટરી.

બનાસ, મહેસાણા.

“ જે દેશમાં જે પ્રાણી દિવન થયેલ તેણે તેજ દેશનું
ઔષધ હિતકારી છે ”

મહર્ષિ ચરકના ઉપરના કથન અનુસાર.

તમારે કોઈ પણ દવાની જરૂર પડે ત્યારે

આપણાજ દેશની આયુર્વેદિક દવાઓ વાપરવા
આગ્રહ રાખો.

હિંઝા ફાર્મસી લી. હિંઝા.

શુદ્ધ અને ઉત્તમ આયુર્વેદિક દવાઓ માટે સુપ્રસિદ્ધ છે.

આ ફાર્મસી ૫૮ વર્ષથી આયુર્વેદિક દવાઓ બનાવી રહી
છે. જેથી ૫૮ વર્ષનો અનુભવ અને તેથી પ્રાપ્ત કરેલી ધાર્મિકનેહથી
બનેલી આ ફાર્મસીની દવાઓ હમેશા સફળ થાય છે.

આ ફાર્મસીમાં દરેક પ્રકારની આયુર્વેદિક દવાઓ મોટા
જથ્થામાં ઉત્તમ અને શુદ્ધ દ્રવ્યોમાથી અનુભવી અને સુશિક્ષિત
નિરીક્ષકોની દેખરેખ નીચે બનાવવામાં આવે છે તેની ઉત્તમ
બનાવો મટે અનેક વૈદ્ય મંમેલનો તથા પ્રદર્શનોમાથી સોના
રૂપાના ચાંદો તથા સર્ગીકીરો મળેલા છે, તેમજ વૈદ્ય, ડૉક્ટર,
દવાખાના, મ્યુનિસિપાલિટી તથા લોકલ બોર્ડ દવાખાના તથા
જનતા છુટથી વાપરી રહી છે.

દરેક જગ્યાએ દવાના વેપારી અમારી દવાઓ વેચે છે.

...જરૂર પડે તમારા વેપારી પાસે...

હિંઝા ફાર્મસીનીજ દવાઓ માગો.

જોઈએ છે !

પગારદાર પ્રચારકો !!

હૃદયમાં પ્રમાણિક પગારથી, સારી લાગવગ
ધરાવનાર વ્યક્તિઓ, સારા પગાર અને પ્રવાસ ખર્ચથી
ઠેકાણા છે. લખો:—

મેસર્સ કાન્તિપ્રસાદ એન્ડ કું. મહેસાણા

રેલ્વેમાં ગુમ થતા માલ-સામાનના તથા નુકશાનીના
દાવા તાકીદે મેળવવા મળેા યા લખો:—

— રેલ્વે ક્લેમ્સ એજન્સી :—

૪૭-૪૬ નાખોદા સ્ટ્રીટ,
મુંબઈ.

માધી રોડ,
મહેસાણા.

ગામે ગામ રેલ્વે ક્લેમ્સ કેનવામ કરવા માટે ઉદાર
કમીશનથી એજન્ટો નીમવાના છે

ભારતની સ્વાતંત્ર્ય વેદી પર અલિહાન દેનાર વીર
શહીદોને લાખ લાખ વંદન હો...

આપની સેવામાં

લગ્ન પ્રસંગે તેમજ પાર્ટીઓમાં

" લાહિડસ્પીકર " મંડપ

" ફોટોગ્રાફી " રેકર્ડીંગ

વિગેરે કામ તદ્દન દીક્ષયત બાવે

મેળવવા એક વખત જરૂર પધારો

'કસોટી' તથા

'ન્યુ કસોટી'ની

રોકડ પાવતી

તથા અન્ય

સાહિત્યના

સત્તાવાર એજન્ટ

જયંત ખમાર. બબર, લિંખા.

તદ્દન આધુનિક ઢબની ફોટોગ્રાફી ખુરશીઓ
માટે મળશે.

— તમારી જરૂરિયાન માટે અવશ્ય મુલાકાત લેયો. —
 યોગ્યા સોના—ચાંદીના દેન્સી...તથા...ગામઘી દરેક અતનું

દાગીના

ચોનાના ગામઘી તેમજ દેન્સી દાગીના તથા મનશે તેમજ ઓડરથી વ્યાજમી મજુરી લઈ ગનારી આપીએ છીએ

ચાગીના દરેક અનના હનકા ભારે સાકળા, કદોરા, તોડા વગેરે તૈયાર મનશે

—અમારા માલની ગેરંટી આપવામાં આવે છે. તેમજ સીકો મારી આપવામાં આવે છે.—

કાપડ

પ્રખ્યાત ગીરોની માડી, ઘેતી, પ્રાગેમ, ચર્ટીંગ, ચોપલીન, નેનકનાંક, મનમલ, વગેરે દરેક જાતના કાપડ માટે મળેા -

રમેશ સ્ટોર્સ—રાડીગામના નાકે, કમીર મદિર પાંચે,

કરીયાણું

નવિન સ્ટોર્સ

ઠે હરિયાપુર, ચોટી સાહેપરીના નાકે,

ચોકસી ધરમચંદ રીવલાલ.

હા હરિયાપુર ચકલા, ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.

હુર્બોલી ન

નખળાં ફેફસાંને સશક્ત બનાવનાર કફ મીરપ

આ એક અદ્ભૂત અને દવાદિષ્ટ સીરપ છે જેમાં
દળીન સોઇડેઇટ, કોડીના ફોસ્ફેટ, અરડુશી, જેડીમધ,
ગૃહતી, કઠ, સીલા, મુની વરછની તથા મુવામીત મીરપ
વિશેષ મેળવેલ છે.

આ સખત શરદી લાગી જવાથી થયેલ ઉધરસ, ઠંન,
મોટી ઉધરસ, (ઉંટાગ્રીઉ) અને ઇન્ફલ્યુન્ઝા પછીની ખામી
જેવા રોગો મટાડી શ્વામનળીના દરેક રોગોને દૂર કરે
છે. તેમજ, કફ અને શ્વામક હોવાથી બમેલા
કફને ઓગાળી બહાર કાઢે છે

—: દવા લેવાનું માપ :-

મોટા માણસ માટે	૧ થી ૨	અમલી દરોજ ત્રણ વખત
૧ થી ૧૨ વર્ષના બાળક માટે	૧/૨ થી ૧	" " " "
નના બાળકો માટે	૧/૪ થી ૧/૨	" " " "

આ ટોઝ દર્દના દુર્મલા વખતે કે વધુ તકલીફ બરી
સ્થિતિમાં વધારી શકાય છે પરંતુ મોટા માણસોને
માટે ૨૪ કલાકમાં ૮ અમલીથી ૬ વખતથી ૧૨ વર્ષના
બાળકો માટે ૫ અમલીથી તેમજ નાના બાળકો માટે
૩ અમલીથી વધારે ન લેવી

હુર્બોલીન છ તથા અદી ઓગની બોટલમાં દેઁ દવાના
વેપારી પામેથી મળી શકે છે.

મોરીસ કેમીકલ વર્કસ - (સ્થાપના ૧૯૩૩)

રાજકોટ (ગીરાજ)

ઊંઝા સેન્ટરમાં અનાજ, ફરીયાલું વગેરે માલ
ખરીદતી-વેચતી વખતે:—

અમોને જરૂરી યાદ દુગો.

—: ગાહ જશવંતલાલ કાન્તિલાલ :—

(ઓનેસ્ટી ટ્રસ્ટી)

ગ્રેડન, ખારાના મન્યન્ટ એન્ડ કમીશન એજન્ટ.

લુહર ચક્રો. ઊંઝા (ઉ ગુજરાત)

તમારી ઇન્ડિન પેન મા

◆ કેપ્ટન ઇન્ડ વાપરો ◆

દરેક કન્ટેનરમાં, મને છે ~~૩૬~~ દરેક જગ્યાએ વેચાય છે
અમદાવાદના એજન્ટ — દેસાઈ કંપની—

ગાંધીરાડ, અમદાવાદ

મેન્યુફેક્ચરર્સ કેપ્ટન કંપની

ઊંઝા. (ઉ ગુ)

—ઊંઝામાં જમવા માટેનું અર્ણવ આહર્ગ સ્થળ—

● શ્રી લક્ષ્મી વિજય હિંદુ લોજ ●

~~જાગીરા~~ ઊંઝા ગાંધીરાડ, ઊંઝા. ઊંઝા

માલીકની ભાગ દખરેખ નીચે ઘણા ચર્ચોથી ચાલતુ
લોજનાલય

— માલીક —

✠ રામજીભાઈ જે. પટેલ ✠

જય હિંદ

ગ્રાહકોનો સંતોષ એ અમારો મુદ્રાલેખ છે.
અમારે ત્યાં ખેડીવલ્લ મુરજ છાપ સોપારી ચુરો મળશે.
કાથી, દોર સેલાણી (વરતની). સંઘ્યા ઉત્પાદન
સ્થાનેથી ડાયરેક્ટ આયાત કરવામાં આવે છે તેથી
હીકાયત ભાવે મલશે

Tele. "NIRAKAR"

ફોન નં. ૩૧૨૬

S. T. No. A. W (I). 192

જી. એમ. ગાંધી.

દરેક જાતના કડીયાખાના જનરલ મરચણ એન્ડ કમીઝન એજન્ટ.

નવા માધુપુરા—અમદાવાદ.

—: અમારી બીજી દુકાનો :-

ગાંધી

ગોપાળદાસ મોદનદાસ.

મુકામેવા. ડેમર. અંજી

ખીપરીમુળ, ઉંચા પ્રકારની

દરેક વસ્તુ તમામ જાતના

કડીયાખાના ખુદક તથા

જથામય વેપારી.

જુના માધુપુરા,

ગાંધી ગુજર કેન્ડી વર્કઝ

દરેક જાતની માકર, ખાંડ

શુક, પનાસા, રેશી નિગોરો

જનાવનાર તથા ચેમનાર

દરિયાપુર દવરાજ બદાર

લક્ષ્મીચંદની ચાલી,

卐 અમદાવાદ. 卐

ફોન નં. ૨ - - -

ટેલી એડ્રેસ:- "Moneygold"

— પટેલ મોહનલાલ હરગોવનદાસ. —

છરા, વરીયાળી, શ્રેષ્ઠ મરચન્ટ એન્ડ કમીશન એજન્ટ.

ગિંઝા. (ઉ. ગુ.)

— અમારી શાખાઓ :—

ફોન નં. ૮૯૬

ટેલી એડ્રેસ:- "Moneygold"

— પટેલ કાંતિલાલ શંકરલાલ. —

ગોળ, પદ્મસી મરચન્ટ એન્ડ કમીશન એજન્ટ.

બેલનગંજ, આગ્રા.

ફોન નં. ૯૪

ટેલી એડ્રેસ:- "Moneygold"

— પટેલ ત્રીભોવનદાસ મોહનલાલ. —

ગોળ, શ્રેષ્ઠ, મીઠા મરચન્ટ એન્ડ કમીશન એજન્ટ.

હાપુડ. (યુ. પી.) ઇ. આઇ રેલ્વે.

જયહિંદ કમીકલ વર્ક્સ

મો:- પટેલ વિષ્ણુભાઈ કાન્તીલાલ.

ફીનાઇલ, દરપેન્ટાઇન, વાગનીમ,
કેટર ઑઇલ, પીટરોલીયમ વાઇટર,
બેટરી ગ્રાઇન્ડ સોલ્યુશન ૧૩૦૦,
ફેંચ પોલીસ, સુલેસ, દાઝલ-લેસ
વિ. બનારનાર તથા બેચનાર.

હોડ ઑફીસ :

: શાખા :

મુ.આઇ. ૧૦

દરજી ચકલા, ગિંઝા.

દમ-દમન

દમ, શ્વાસ, ખાંસી ઉપર
પહેલાજ દિવસથી
ચમત્કારીક અસર કરે છે.

જાનજીવકર સાર્યામય બી. ઘંટાવાલુખી

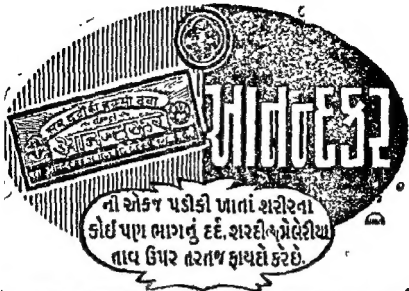
બોલ એજન્ટ:- શા. નેશનલ માધવલાલ, ઊંઝા
વીચનગર, ખેરાજીના ગીર એ. પા. મણીલાલ નારાયણદાસ, સૂંઢીયા.
રોહિતા:- પારેખ મેડીકલ સ્ટોર, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

યુનીકોરન
" છાપ

સંત
" ઈસખગુલ

તમારા ગામના કરીયાણા અને ઢવાના વેપારીઓ પાસેથી
થેકેટ તથા છુટક મળી શકે છે:-
કે. કે. સત-ઇસખગોલવાલા.
જાંઝા. (વેસ્ટર્ન રેલ્વે)

આતંદકર કાર્યાલય ત્રિ. ઇટાવા (ધુ.પી.)

મોલ એજન્ટ:- શા. કેશવલાલ માધવલાલ, ઊંઝા.
વીશનગર, ખેરાળુના ચી. એ. પા. મણીલાલ નારાયણદાસ, સુંઢીયા.
રોકીંગટ:- પારેખ મેડીકલ સ્ટોર, ગાંધીરાડ, અમદાવાદ.

ધંધાની સફળતા કલાત્મક છાપકામ પર અંવલંબે છે

માટે

તમારા ધંધાના વિકાસાથે

* રંગબેરંગી * આકર્ષક અને * કલાત્મક

છાપકામ માટે અવશ્ય મુલાકાત લ્યો

ધી ગુજરાત પ્રીન્ટરી.

ઉંઝા. (જી. ગુજરાત)

તાણ

આઆમના નામાંકિત બગીચાઓની
સ્વાદિષ્ટ તાણ અને લાહેજતદ્વાર
ચા

હૃદય તેમજ જઘાળધ કીકાયત બાવે
ખરીદવાનું વિશ્વાસપાત્ર સ્થળ

ચા

મેસર્સ ધનવંતરાય પી. એન્ડ કું.

19 નાં મુજબ

13513 ઠે ગાંધીચોક, ખારાકુવા સામે,

અથવા 1-077

હિંચા. (ઉ ગુજરાત)

સ્વક સમ્પ્રદાય

જીવનની અમુરત તક —

- (૧) અગ્રેજી ટાઇપ રાઇટીંગ (૨) મોર્ટી ડેન્ડ પોઇન્ટ મેન્મ
(૩) ડોરસપોન્ડન્સ (રેનેન્ડક્રાયા) (૪) શુક્ર કીર્તીંગ (૫) —
ઘરાણી પાત્ર નામુ વગેરે વિષયો સિખવા માટે —

આજેની નીચેની સરચામાં દાખલ થાઓ

વિનોદ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ કૌમર્સ:

નેન નાના દેરાસર પાસે, હિંચા. ~

મુદર અને મુદ્રાલિપિત વસ્તુ

‡ મંડપો, આંધનાર ‡

શ્રી:— ઇશ્વરલાલ બી. પટેલની કું.

ઠે. હોંપાવાડની બાબુમા, હિંચા. (ઉ ગુ)

તા. ૬ - મંડપોના સાધનો બાદથી આપવામાં આવશે
બદલના ઓર્ડર ઉપર પૂરતું ખ્યાન આપવામાં આવશે